

1. Rod Colloredo-Mansfeld

Colloredové, později Colloredo-Mansfeldové, patří již mnoho let mezi vysokou aristokracii v zemi. Je to starobylý knížecí a hraběcí rod s italsko-německými kořeny. V průběhu několika staletí se rozštěpil do mnoha větví, z nichž některé zanikly, jiné podávají svědectví o významu rodu až do současnosti.

Původem nejstarší z rodu Colloredů byl Alban, pán z Waldsee, který společně s císařem Otou I. podnikl kolem roku 962 tažení do Itálie. Císaře podporovali i jeho dva synové Liabord a Henricus, kteří provázeli císaře Konráda II. až na Apeniny. Henricus se poté usadil v Římské říši, „kde jeho potomci založili rod pánů z Walsee, Liabord zůstal v Itálii a roku 1025 byl aquilejským patriarchou jmenován místohrabětem ve furlandském Melsu.“¹ Kromě titulu získal i hrad Mels, čímž se Liobardovi potomci stali jedněmi z nejmocnějších pánů ve Furlandsku. Nejvíce z nich vynikl ve 13. století Duringo II., jehož tři synové položili základ pozdějším třem důležitým rodovým větvím.

Na počátku 13. století se rod rozštěpil na několik větví. Jednou z nich byla **Mels-Albana**, jejíž potomci dosáhli od císaře Ferdinanda II. v roce 1626 panského stavu a později i hraběcího titulu za Josefa I. Členové této linie žili ještě ve 20. století v Itálii.

Další větev **Mels-Prodolone** vymřela v roce 1753 po meči a o několik let později smrtí poslední dědičky i po přeslici.

Z poslední větve **Mels-Colloredo** vzešlo nejvíce potomků. Mezi významné členy patřil její zakladatel Glizoio, jeho syn Guliemo, který nechal nedaleko Melsu vystavět hrad Colloredo, po němž přijal rod své jméno, dále Guliemovi synové, Bernard, Asquin a Vicard. Ti se stali praotci dnešních tří větví Colloredů.

¹ Cit. dle: ŽUPANIČ, Jan, STELLNER, František, FIALA, Michal. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Skřivan, Praha 2001, str. 60.

1.1 Colloredové - Bernardova větev

Z Bernardovy větve proslul zejména hrabě Johann, který byl významným diplomatem, císařským nejvyšším dvorním maršálem a státním radou. Jeho dva synové Karel Ludvík (1698-1759) a Kamil (1712-1797) založili další dvě rodové linie. Karel Ludvík se oženil s princeznou Eleonorou de Gonzaga a založil mantovskou linii díky městskému šlechtickému právu, které získal právě v Mantově. Z jeho potomků nejvíce vynikl syn Antonín Teodor (1726-1811). Ten v Římě vystudoval bohoslovectví, stal se kanovníkem v Olomouci a později byl zvolen prvním olomouckým arcibiskupem. V roce 1803 jej papež vyznamenal kardinálským rouchem. Bernardova linie vymřela počátkem 19. století po meči.

Karlův bratr Kamil založil větev českých Colloredů. Narodil se v roce 1712, působil jako významný diplomat, maltézský rytíř a za své služby získal od Marie Terezie Řád zlatého rouna, když zdárně ukončil mírová jednání s bavorským kurfiřtem. Byl ženatý s hraběnkou Marií Františkou von Wolfsthal, s níž měl jediného syna Františka de Paula.

František de Paula (1735-1806) působil ve státních službách jako dolnorakouský vládní rada, od roku 1772 se stal hofmistrem a vychovatelem arcivévody Františka II. (I.). Od císaře Josefa II. získal také Řád zlatého rouna. Když na trůn usedl František I., jmenoval Františka de Paula tajným a konferenčním ministrem. Stal se tak hlavním poradcem a často významně zasahoval i do zahraničních záležitostí. Byl dvakrát ženatý.

První manželkou se stala Marie Eleonora z Vrbna, po její smrti si vzal Viktorii z Folliot-Crenneville. Druhé manželství ovlivnilo i rakouskou politiku. Právě díky vlivu jeho druhé ženy byla podepsána smlouva s Ruskem a Anglií proti napoleonské Francii. To Napoleon Colloredovi nikdy neodpustil a postaral se o jeho politický pád v roce 1805 po bitvě u Slavkova. František musel opustit svůj úřad a zanedlouho na to zemřel. Také de Paulův jediný syn František (1799-1859) se věnoval diplomacii. Působil jako velvyslanec v Petrohradě, Římě a Londýně. Jeho smrtí v roce 1859 vymřela česká větev Colloredo-Walsee.

1.2 Colloredové - Asqulinova větev

Z Asqulinovy větve se v 16. století vyznamenal Ludvík Colloredo-Waldsee, který se stal ministrem samotného císaře Rudolfa II. Také se zasloužil o „uznání společného původu s pány z Waldsee, r. 1483 po meči vymřelými, jakož i přiznání jejich výsad. Z manželství s hraběnkou Pavlou de Polcenigo měl více dětí.“² Nejstarší syn Jeroným III. byl vysokým císařským důstojníkem. Zemřel bez potomků v boji proti Francouzům. Druhý syn Leilus byl císařem Ferdinandem II. povýšen mezi říšská hrabata, stejně jako další syn Jeroným IV.

Z této větve nejvíce vynikl Rudolf (1585-1657), jehož kmotrem byl sám Rudolf II. Vstoupil do služeb císaře, zúčastnil se mnoha bitev a také se stal maltézským rytířem. V roce 1634 se podílel na Valdštejnově pádu a po jeho smrti si spolu se svým bratrem Jeronýmem rozdělili opočenské panství Trčků z Lípy. Úspěšně bránil v roce 1648 Staré Město pražské proti Švédům a po uzavření Vestfálského míru byl jmenován císařským polním maršálem.

V roce 1635 získali Colloredové se souhlasem panovníka opočenské panství za 300 000 zlatých. V roce 1639 a 1645 bylo město Opočno dobyto a spustošeno Švédy, stejně jako celý kraj. Rudolf se stal po smrti svého bratra správcem veškerého panství. Protože zemřel bezdětný, byl jeho dědicem jmenován synovec Ludvík (1631-1693), jenž působil jako královský komorník a státní rada. Obyvatelům Opočna potvrdil určité výsady a nechal zde vybudovat v roce 1673 kapucínský klášter s kostelem Narození Páně a také kapli sv. Kříže. Ludvík měl jen jedinou dceru, která zemřela v roce 1738 bezdětná, a tak celý svůj majetek odkázala Kamilovi Colloredovi z bernardovské větve.

²Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*. Praha 1936, str. 103.

1.3 Colloredové – Vikardova větev

Poslední větví Colloredů je tzv. Vikardova. Z této linie vzešla knížata Colloredo-Mansfeld. „Vikardovým potomkem ze 7. pokolení byl Ferdinand Colloredo.“³ Jeho prvorozený syn se stal arcibiskupem, naopak nejmladší syn Rudolf založil větev, která dnes žije v Itálii a získal od bratra Jeronýma statky ve Furlandsku a titul markýze di Santa Sofia.

Druhorozený syn Jeroným (1664-1726) získal po Ludvíkovi z Asquinovy linie rodové statky v Čechách a také opočenské panství, které mu před smrtí odkázala Marie Antonie, jediná dědička a dcera Ludvíka. V roce 1709 byla zahájena obnova zámku Opočno, které bylo velmi poškozeno během požáru v 17. století. Spolu s obnovou zámku byla vystavěna nová kaple sv. Anny. Roku „1711 mu byl potvrzen hraběcí stav pro české země, o dvanáct let později úřad nevyššího dědičného truchsase Království českého a následujícího roku (1724) titul říšského hraběte.“⁴ Nedlouho před smrtí byl Jeroným jmenován nejvyšším dvorským maršálkem. Se svou manželkou hraběnkou Johannou Charlottou Kinskou měl čtyři syny.

Významným pokračovatelem rodu se stal pouze nejstarší syn Rudolf Josef I. (1706-1788), který měl jako jediný ze sourozenců vlastní následovníky. Oženil se s dcerou státního ministra, hraběte Gundakara Stahremberga. Byl velice schopný a převážně díky svým konexím dosáhl již v mladém věku vysokých postů. Stal se tajným radou, císařským vyslancem na sněmu v Řezně a také místokancléřem římskoněmecké říše. V roce 1744 byl vyznamenán Řádem zlatého rouna. V roce 1763 byl povýšen do stavu říšských knížat.

Synové Rudolfa Josefa, Václav Josef a Josef Maria (1735-1818), vynikli v rakouské armádě a bojovali ve válkách s Turky. Jeroným František Josef (1732-1812) si zvolil církevní dráhu a v roce 1772 se stal salcburským arcibiskupem. Kromě mnoha synů měl Rudolf i čtyři dcery, které provdal do nepřednějších šlechtických rodů – Trauttmansdorff, Pálffy, Schönborn a Wallis.

³ Cit dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*. Praha 1936, str. 106.

⁴ Cit. dle: ŽUPANIČ, Jan, STELLNER, František, FIALA, Michal. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Skřivan, Praha 2001, str. 62.

Dědicem držav se stal nejstarší syn František Gundakar (1731-1807). Zastával funkci císařského diplomata, vyslance v Madridu, později funkci místokancléře a říšského konferenčního ministra. „Výrazně ovlivňoval politiku vídeňského dvora, a dokonce byl považován za šedou eminenci. Vedle Opočna a dalších statků rodiny Colloredo získal sňatkem s Marií Annou Isabelou kněžnou z Mansfeldu-Fondi, majetek, erb a jméno tohoto rodu.“⁵ Marie Isabela byla jedinou dědičkou posledního mužského člena rodu Mansfeld-Fondi, hraběte Jindřicha Pavla.

Rodu Mansfeld-Fondi náležela tato panství – Dobříš, Obořiště, Suchdol a Nusle. V roce 1775 došlo k sepsání oné smlouvy, která spojovala oba rody. Aby samostatné jméno Mansfeld nevymizelo, byl vždy nejstarší syn knížete Colloredo-Mansfelda nazýván hrabě z Mansfeldu. Později došlo ještě k přikoupení panství o Zelenou Horu s Nepomukem a Prádle. Tím se František Gundakar stal jedním z nejbohatších šlechticů v Čechách. Po smrti svého otce přijal František hodnost říšského místokancléře, kterou zastával až do zániku římskoněmecké říše v roce 1806.

Jeho potomek Jeroným Karel působil v armádě a vyznamenal se v napoleonských válkách. V roce „1794 byl Francouzi zajat a odvečen jako rukojmí do Paříže a měl být popraven. Podařilo se mu však uprchnout a opět se zapojit do protifrancouzského odboje.“⁶ Zúčastnil se také bitvy u Lutzeny a bitvy u Lipska. Také syn Jeronýma Karla šel ve šlépějích svého otce. „V roce 1848 byl velitelem terezínské vojenské pevnosti a při pražské revoluci pomáhal potlačit povstání proti Windisch-Graetzovi.“⁷ Protože zemřel bez potomků, majetek rodu přešel na jeho bratrance Josefa I. Colloredo-Mansfelda.

Josef František Jeroným (1813-1895) se ujal vlády nad panstvím po smrti Františka II. Gundakara. Byl vychováván na rakouském panství svého otce, vstoupil do armády, kde začal budovat slibnou kariéru. Tu ovšem přerušila žádost bratrance Františka, aby spravoval jeho panství, neboť on sám neměl žádné potomky. „Roku 1848 se ale aktivně zapojil do revolučního hnutí, vystupoval ve vídeňském

⁵ Cit. dle: MAŠEK, Petr. *Modrá krev*, Mladá fronta, Praha 2003, str. 45.

⁶ Cit. dle: MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Agro, Praha 2008, str. 146.

⁷ Cit. dle: MAŠEK, Petr. *Modrá krev*, Mladá fronta, Praha 2003, str. 45.

parlamentu a byl dokonce velitelem české Národní gardy.“⁸ Josef přesídlil s celou rodinou z rozbouřené Vídně do klidného panství v Siendorfu.

Rok 1852 byl pro něj velkou zkouškou. Přešel na něj celý rodový majetek, který musel sám spravovat. Na většině majetku ležel dluh, proto stál Josef František Jeroným (1813-1895) před nelehkým úkolem. Dokázal se však dobře vypořádat s tíživou situací, splatil veškeré dluhy a v roce 1879 přikoupil panství Zbiroh. Aktivně zasahoval do politiky, stal se dědičným členem panské sněmovny a o pár let později byl zvolen jejím předsedou. František byl dvakrát ženatý. Měl dvě dcery, Karolinu a Idu, které provdal za bratry Josefa a Leopolda, pány z Gudenesu. I jeho sňatky vzbudily pozornost. Nejprve byl ženatý s Marií z rodu svobodných pánů Lexů z Aehrenthalu. Po její smrti se znovu oženil a jeho vyvolenou se stala sestra Marie z Aehrenthalu, Alžběta.

Josefovým nástupcem a správcem rodového panství se měl stát jeho nejstarší syn Jeroným (1842-1881). Začal svou profesní kariéru v armádě, studoval v řadě evropských zemí a také obhospodařoval rodová panství. V roce 1865 se oženil s hraběnkou Aglajou Festeticsovou de Tolna a usadili se na Dobříši. „Tam se učil pilně česky a záhy získal si tak velké obliby mezi lidem“⁹, že byl zvolen starostou v Dobříši. Funkci zastával do doby, než se stal prezidentem české zemědělské rady a o pár let později ministrem orby. Jeho zdravotní stav se začal v poměrně mladém věku zhoršovat. Své poslední dny trávil v mořských lázních Blankenberghe, kde doufal ve své uzdravení. Jeho smrt byla nečekaná a náhlá. Zanechal po sobě tři dcery a dva syny. Dědicem panství i titulu se stal jeho prvorozený syn Josef.

Josef II. kníže Colloredo-Mansfeld (1866-1957) tak získal titul až po svém dědečkovi. Jeho otec Jeroným zemřel ještě za života Josefa I. knížete Colloredo-Mansfelda, proto směl užívat pouze titul hrabě Mansfeld.

Josef Colloredo-Mansfeld procestoval Severní Ameriku, Afriku, dostal se až na Aljašku. Z těchto cest si přivezl mnoho trofejí, které můžeme obdivovat na zámku Opočno. Další jeho vášní byly knihy, které studoval, ale také sbíral. Sám také

⁸Cit. dle: ŽUPANIČ, Jan, STELLNER, František, FIALA, Michal. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Skřivan, Praha 2001, str. 65.

⁹ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*. Praha 1936, str. 112.

„napsal a vydal několik cenných historických studií o dějinách rodu Mansfeldů, zvláště o Petru Arnoštovi a o mansfeldské numizmatice.“¹⁰

Po roce 1918 žil ve Francii, kde se také dvakrát oženil. Svému bratrovi svěřil správu statku, protože pobýval dlouhodobě v zahraničí. „Roku 1930, u příležitosti třisetletého výročí držení dobříšského velkostatku, založil Colloredo-Mansfeldskou studijní nadaci se základním kapitálem 300 000 korun.“¹¹ I přes dvě manželství neměl žádné potomky, proto se rozhodl v roce 1931 adoptovat čtyři syny svého bratra Jeronýma Huberta.

Jeroným Hubert (1870-1942) hrabě z Mansfeldu byl synem Jeronýma z Mansfeldu a bratr Josefa. „Sloužil v mládí u rakouského námořnictva a jaksi nad rámec svých povinností přeplul na malé jachtě s dvoučlennou posádkou Atlantik.“¹² V roce 1909 se konala svatba Jeronýma Huberta a Berthy Kolowratové. Z tohoto manželství vzešli čtyři synové: Josef, Jeroným, Vikard a Bedřich. Jejich strýc Josef je adoptoval a rozdělil mezi ně svůj majetek. Nejstarší Josef získal Opočno, Vikard „zdědil Dobříš, Honomé¹³ dostal Zbiroh a na Bedřicha zůstala malá nemovitost v Rakousku.“¹⁴

Osud nešetřil colloredo-mansfeldské dědice již od dětství. Vychovával je jen otec. Jejich matka od nich odešla, protože se zamilovala do jiného muže a cestovala s ním po Evropě. Později opět našli k sobě cestu. Do jejich životů nesmazatelně vstoupila válka a německá okupace. Těšit se z konce války mohli jen krátce. Další krutá rána jim byla uštědřena hned po válce v podobě Benešových dekretů. Neúnosná se pro ně stala situace, která nastala po únorových dnech roku 1948, v jejímž důsledku Colloredo-Mansfeldové opustili Československo.

¹⁰Cit. dle: MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Agro, Praha 2008, str. 147.

¹¹Cit. dle: ŽUPANIČ, Jan, STELLNER, František, FIALA, Michal. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Skřivan, Praha 2001, str. 65.

¹²Cit. dle: VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*, Paseka, Praha 2002, str. 74.

¹³ Jeroným-pozn. autora

¹⁴ Cit. dle: VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*, Paseka, Praha 2002, str. 74.

2. Osudy rodu na počátku 20. století

2.1 Pozemková reforma 1919-1935

Na přelomu století patřili Colloredo-Mansfeldové mezi nejbohatší české šlechtické rody. Základ jejich panství tvořily statky Opočno, Dobříš a Zbiroh, které byly po vzniku Československa ve správě Josefa Colloredo-Mansfelda (1866-1956).

Zásah do této rozsáhlé pozemkové držby přinesla pozemková reforma. Jejím cílem bylo oslabit vliv držitelů rozsáhlých území a naopak podpořit majitele malých a středně velkých pozemků. Reforma se dotkla téměř třetiny území Československa a trvala po celou dobu první republiky.

Pád monarchie odstartoval otázku vlastnictví půdy a její vázanosti. „Pozemková reforma také souvisela s dalšími předpisy, přijatými po roce 1918 jako důsledek převratu. Šlo o zákony rušící šlechtictví (čís. 61/1918 Sb.) a fideikomisy (čís. 179/1924 Sb.), které představovaly cílené zásahy do řad bývalé šlechty, neboť ta již podle prvního z nich právě přestala existovat.“¹⁵ Již ve Washingtonské deklaraci ze dne 18. října 1918 byly zmíněny plány o rozsáhlých sociálních a hospodářských reformách, vyvlastnění velkostatků a zrušení šlechtických výsad¹⁶.

Po konfiskacích, které proběhly po Bílé hoře, byla pozemková reforma jedním z největších zásahů do držby pozemků. „Parcelace šlechtických velkostatků a přiděl půdy drobným zemědělcům bylo jako odčinění Bílé hory, jako zábor původní české půdy, které se zmocnila prohabsburská a cizácká šlechta v průběhu třicetileté války.“¹⁷

Prvorepubliková pozemková reforma měla především charakter vyvlastnění, jednalo se o zemědělskou půdu, lesní půdu, ale i hospodářství a stavební parcely. Umožnila velký zásah do dosavadní držby pozemků i soukromého podnikání. Přesto

¹⁵ Cit. dle: HORÁK, O. *Konfiskace a vyvlastnění. Příspěvek k prvorepublikové a pozemkové reformě*, Rigorózní práce na Právnické fakultě univerzity v Brně na katedře dějin státu a práva, str. 17.

¹⁶ Zákon č. 61/1918 sb. z. a. n. jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly, byl vydán a nabyl účinnosti dne 10. prosince 1918.

¹⁷ Cit. dle: ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 5.

nebyla v zemích Evropy ničím výjimečným, pozemkové reformy totiž proběhly v dalších 22 zemích Evropy. „Podle výměry půdy podléhající reformě byla ze 13 zemí střední a východní Evropy (tedy kromě Ruska) pozemková reforma v Československu druhou nejrozsáhlejší (po Rumunsku), podle procenta zabrané půdy na celkové výměře pak ČSR náleželo po Lotyšsku a Estonsku třetí místo.“¹⁸

Konfiskace sledovala politicko-mocenské zájmy a byla namířena zejména proti církvi a šlechtě. Různily se i názory politických stran, kde nejvýraznější spory vznikaly zejména mezi agrární stranou a sociální demokracií. Demokráté prosazovali požadavek zabránění půdy nad 100 ha, radikální křídlo dokonce nad 50 ha a současně i vyvlastnění velkostatků bez náhrady původním majitelům. Dále byli proti parcelování půdy, kterou chtěli předat zemědělským družstvům v celku. Nakonec tento názor nezvítězil, převládla touha po získání půdy a s ní názor agrární strany, tedy parcelace velkostatků a rozdělení půdy.

Přesto se politické strany v něčem dokázaly shodnout. Za nejdůležitější krok považovaly obstavení velkostatků šlechtě, která byla dle jejich názoru smýšlení rakouského a novému státu neprojevovala podporu. Jedním z prvních zákonů, který odstartoval pozemkovou reformu, byl právě zákon o obstavení velkostatků¹⁹. V něm nebyla podstatná výměra pozemku, obstaven byl majetek šlechty, který byl zapsaný v zemských deskách. Důvodem byly obavy, že by šlechta začala rozprodávat svůj majetek, aby se vyhnula pozemkové reformě, nebo aspoň zachránila část svého jmění.

Po zákoně o obstavení majetku následoval tzv. záborový zákon²⁰, podle něhož se měl zabírat velký pozemkový majetek, tj. „soubory nemovitostí s právy spojená s jejich držením, jestliže výměra náležející v území Československé republiky vlastnický jediné osobně nebo týmž spoluvlastníkům je větší než 150 ha zemědělské (pole, luka, zahrady, vinic a chmelnice) nebo 250 ha vůbec.“²¹ Záboru²² podléhalo kolem 29% veškeré půdy v Československu, tedy 4 068 300 ha půdy. „Z toho

¹⁸Cit. dle: HORÁK, O. *Konfiskace a vyvlastnění. Příspěvek k prvorepublikové a pozemkové reformě*, Rigorózní práce na Právnické fakultě univerzity v Brně na katedře dějin státu a práva, str. 64.

¹⁹ Zákon č. 32/1918 Sb. Z. a n., o obstavení velkostatků, který byl vydán již 9. listopadu 1918, před vydáním prozatímní ústavy ČSR, a nabýval činnosti dnem vyhlášení.

²⁰ 16. 4. 1919, zákon č. 215/1919 Sb.

²¹ Cit. dle: Zákon č. 215/1919 Sb.

²² Zábořem se neodnímá vlastnictví původnímu majiteli, vlastníkem zůstává dosavadní majitel.

1 312 700 ha byla půda zemědělská a 2 755 600 ha nezemědělská.²³ Stát tímto zákonem majetek nevyvlastňoval, pouze jej přejímal a dál rozděloval. Za zabraný majetek získal majitel náhradu. Výjimku tvořili příslušníci nepřátelských států, zrádci a příslušníci bývalé Habsbursko-Lotrinské panovnické rodiny. Těm byl majetek odebrán bez náhrady.

Velkým problémem se stala realizace reformy samotné, bylo obtížné vyřešit zejména vyplácení náhrad velkostatkářům za jejich převzaté pozemky. Jednou z posledních důležitých částí pozemkové reformy byl náhradový zákon²⁴. Ocenění majetku zajišťoval pozemkový úřad a proti jeho rozhodnutí se bylo možné odvolat k zemskému soudu. Stanovení výše majetku bylo problematické, mnoho sporů se řešilo i na půdě parlamentu. Ceny se rozpracovávaly podle přístupnosti, bonity a přírodních podmínek, na kterých se pozemek nacházel.

Při vyplácení náhrad se vycházelo z aktuálních cen při volném prodeji statků v období 1913-1915. „U celků s rozlohou vyšší než 100 ha se náhrada snižovala zhruba o jednu desetinu za každých 100 ha nad 1000 ha²⁵. Takto určená cena se rovnala přibližně jedné třetině částky, za kterou se území během pozemkové reformy prodávala.²⁶ Majitelé i jejich dědicové však měli právo, získat ze zabraného majetku tzv. zákonné minimum²⁷ dle svého výběru, maximální rozloha však mohla být 500 ha půdy. Pokud o zákonné minimum nezažádali, předpokládalo se, že majitelé s celkovým zábohem souhlasí.

Pro vykonání pozemkové reformy byl zřízen Státní pozemkový úřad, který zahájil činnost 15. 9. 1919. Mezi jeho pravomoci patřila řada oprávnění (souhlas se správou obstaveného majetku, propuštění ze záboru, přebírání a přidělování majetku, stanovení výše náhrady atd.). Pozemkovou reformu považoval Státní pozemkový úřad za skončenou již v roce 1933. Přesto ještě v roce 1935 uzavírali velkostatkáři se

²³ Cit. dle: HORÁK, O. *Konfiskace a vyvlastnění. Příspěvek k prvorepublikové a pozemkové reformě*, Rigorózní práce na Právnické fakultě univerzity v Brně na katedře dějin státu a práva, str. 68, 69.

²⁴ Zákon č. 329/1920 Sb., přijat 8. 4. 1920.

²⁵ U souborů přes:

1000 ha	do	2000 ha	až o	5 %
" 2000 ha	"	5000 ha	"	10 %
" 5000 ha	"	10000 ha	"	15 %
" 10000 ha	"	20000 ha	"	20 %
" 20000 ha	"	50000 ha	"	30 %
" 50000 ha				40 %

²⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918 – 1938)*, Díl I., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), 1. vydání, Nakladatelství Libri, Praha, 2003.

²⁷ Zákon č. 215/1919, 150 ha zemědělské nebo 250 ha veškeré půdy.

Státním pozemkovým úřadem tzv. generální dohody²⁸. „Půda o výměře 212 304 ha veškeré půdy (z toho 6 658 ha zemědělské půdy) byla prozatím ponechána vlastníkům v nerušeném užívání do r. 1955, resp. 1967.“²⁹ Ukončena však byla až v roce 1935, kdy byl Státní pozemkový úřad zrušen. Pozemková reforma tím byla odložena na několik let, ale ve skutečnosti nikdy dokončena nebyla. Zanechala však po sobě nerasmazatelné kulturní, hospodářské, sociální a politicko-hospodářské stopy. Jejím cílem sice bylo posílení drobných a středně velkých zemědělců, ale tím se také podepsala na nerovnoměrném vlastnictví půdy.

2.2 Pozemková reforma na panstvích Colloredo-Mansfeldů

Pozemková reforma se nevyhnula ani Colloredo-Mansfeldům a jejich panstvím. Dobříšský velkostatek se na počátku 20. století rozléhal na 24 343 ha, z čehož lesy tvořily 18 464,87 ha.³⁰ Z průmyslových podniků patřila majiteli železárna, smaltovna, parní pila a cihelna. Pivovar a lihovar byly propachtovány. Před provedením pozemkové reformy tvořilo soupisovou výměru velkostatku 5 130 ha zemědělské půdy. Spravovány byly dvory Buková, Dobříš, Kotečnice, Dlouhá Lhota, Obořiště, Ouběnice, Svaté Pole, Suchdol a Trnová. Ostatní dvory (Bytíz, Slovanská Lhota, Nové Dvory, Něčín a Stěžovy) byly propachtovány. Polesí Obecnice a Stará Huť byly zestátněny pro potřebu vojenské střelnice. Pozemková reforma na tomto panství nebyla dokončena.

Podobný případ se udál i na opočenském velkostatku. Soupisová výměra zde činila 9 786,46 ha, z nichž zemědělská půda tvořila 4 215,04 ha. „Po přidělení zemědělské půdy a veškeré půdy uchazečům bylo vlastníku velkostatku propuštěno 435,81 ha zemědělské půdy, ale 3 226,94 ha veškeré půdy.“³¹ Zbývající výměra zůstala i nadále v záboru, majiteli tedy nepatřila, ale byla připravena k parcelaci, čehož bylo možné využít v dalším průběhu pozemkové reformy. Tyto územní změny

²⁸ Znamenaly odklad v dokončení pozemkové reformy.

²⁹ Cit. dle: HORÁK, O. *Konfiskace a vyvlastnění. Příspěvek k prvorepublikové a pozemkové reformě*, Rigorózní práce na Právnické fakultě univerzity v Brně na katedře dějin státu a práva, str. 79.

³⁰ TITTEL, Ignaz. *Schematismus landstäflicher Güter, grösserer Rustkalwirtschaften, Beamten und Pächte im Königreiche Böhmen*, Prag 1906.

³¹ Cit. dle: ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 5.

nebyly ani zde dokončeny a jejich provedení neproběhlo důsledně, toho také později využili němečtí okupanti během 2. světové války.

Ani velkostatek Zbiroh nebyl výjimkou. Jeho celková rozloha činila 23 754,82 ha, lesy se rozléhaly na 21 331,09 ha půdy. V průběhu pozemkové reformy se velkostatky potýkaly s mnoha problémy. Jedním z nich bylo zajišťování půdy drobným pachtýřům.³² Velkostatky musely řešit stovky žádostí, zjišťovat, zda jsou podmínky zákona dodrženy, a pokud ano, sjednat a domluvit přejímací cenu a další nutnosti. „Na velkostatku opočenském bylo tímto způsobem přiděleno 945 ha, na dobříšském 1865 ha a na zbirožském 321 ha půdy.“³³

Pozemkový úřad nechal provést v roce 1920 soupis všech zaměstnanců velkostatků. V témže roce vstoupil v platnost zákon přídělový, úvěrový a náhradový³⁴. Pozemkový úřad mohl v místech³⁵, kde je velká poptávka po půdě a naplnění podmínek dle zákona by vyžadovalo delší čas, nařídít, aby byla pronajata jednotlivcům nebo sdružením do pachtu na dobu nejdéle 6 let.³⁶ Správě colloredo-mansfeldských velkostatků dalo mnoho práce stanovit přejímací plán, výpovědi hospodařícím pachtýřům, dohody o převzetí, oceňování přejímaných nemovitostí, zaopatřování zaměstnanců náhradním zaměstnáním nebo přídělem nemovitostí atd.

Spolu s přejímáním zemědělské půdy Státním pozemkovým úřadem³⁷ se také přidělovala půda stavební a rozptýlená. Její rozsah činil na opočenském velkostatku 192 ha, které byly prodány, 139 ha na velkostatku v Dobříši a 117 ha na Zbirohu. SPÚ převzal zemědělskou půdu a v průběhu let 1922-1927 ji rozdělil novým vlastníkům. Do rukou majitelů tak přešlo 2 596 ha na velkostatku v Opočně, 2.048 ha v Dobříši a 592 ha na Zbirohu³⁸.

Pozemková reforma se nezaměřila pouze na zemědělskou půdu, ale také na lesy. V roce 1922 byly odprodány Václavu Márovi, Jaroslavu Richterovi a Františku Pokornému lesy z velkostatku Dobříš. Ti pak po pozemkové reformě vytvořili na

³² Zákon ze dne 27. května 1919, č. 318 Sb. Pachtýři měli právo vykoupit takový pozemek, který byl v pachtu alespoň od roku 1901, i když byly v roce 1914 pachtýřům bez podstatné příčiny odňaty, pokud vlastní a výkupem získaná výměra nepřesáhne 8 ha.

³³ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 124.

³⁴ Zákon přídělový (č. 81/20), úvěrový (č. 166/20), náhradový (č. 329/20).

³⁵ Podle § 63 přídělového zákona.

³⁶ Opatření označované jako vnučený prozatímní pacht.

³⁷ Dále jen SPÚ.

³⁸ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 125.

odprodaném pozemku velkostatek Dlouhou Lhotu o výměře 5 716 ha³⁹, rovněž město Rokycany zakoupilo lesy ze zbirožského panství. K největšímu zásahu do lesního majetku však došlo o pár let později, kdy měla být v Brdech zřízena dělostřelecká střelnice.

Z velkostatku v Dobříši byly převzaty revíry Obecnice, Sklenná Huť, z velkostatku na Zbirohu revíry Strašice, Dobřív a Padrt'. „Celkem bylo převzato koncem roku 1927 od velkostatku dobříšského 3 721 ha a od velkostatku zbirožského 8 525 ha půdy a v roce 1932 došlo ještě k rozšíření tohoto převzatého komplexu o oddělení Divoká u Mirošova ve výměře 84 ha.“⁴⁰ Spolu s lesy byla ovšem zabráná i pila v Obecnici a Kařízku, což vedlo k likvidaci společnosti Středočeský dřevní průmysl. Pila nejvíce prosperovala v letech 1919-1929, kdy nakupovala a dovážela dřevo ze zbirožských a dobříšských lesů. Další změny, zejména na velkostatku Opočno, proběhly podle § 11 záborového zákona⁴¹. „Propuštění majetku dle tohoto paragrafu proběhlo na opočenském velkostatku, jednalo se o 362,90 ha půdy. Týkalo se také celého rybníčního hospodářství, ze kterého však bylo později odprodáno 137 ha Rolnickému cukrovaru v Podzámčí“⁴².

Pozemkový úřad měl právo zasáhnout v případě, že by byl přidělem⁴³ narušen ráz krajiny, nebo by byla poničena některá historická, přírodní či umělecká památka. Jednalo se zejména o plochy, které byly věnovány parkům, přírodním rezervacím a okrasným plochám. Ty směly být majiteli ponechány a nespadaly do výměry dle § 11 záborového zákona s podmínkou, že budou zpřístupněny veřejnosti. „Podle tohoto zákonného ustanovení propuštěno bylo na Opočně 2 749 ha, na Dobříši 4 375 ha a na Zbirohu 9 956 ha.“⁴⁴

V roce 1924 byly dle zákona zrušeny rodinné fideikomisy a bylo nutné, aby se dohodou upravily poměry uvolněného svěřenského jmění. Protože Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956) v Československu dlouhodobě nežil, rozhodl se, že rozdělí

³⁹ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 128.

⁴⁰ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 128.

⁴¹ Vlastník zabraného majetku má právní nárok, aby mu ze zabraného majetku byla přidělena část, která však nepřesahuje výměru 150 ha zemědělské půdy, nebo 250 ha jiné půdy, a to dle jeho volby. Nesmí však být ze záboru propuštěno více než 500 ha.

⁴² Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 129.

⁴³ Dle § 20 přidělového zákona č. 81/1920 Sb. z. a n.

⁴⁴ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 129.

svá panství mezi tři synovce. Roku 1925⁴⁵ došlo k rodinnému majetkovému vypořádání: nejstarší Josef (1910-1990) získal panství Opočno, Jeroným (1912-1998) se stal držitelem Zbiroha a Vikard (1914-1946) získal Dobříš. Nejednalo se však o kompletní převod práv, ale o tzv. treuhand, kterým se sice synovci stali vlastníky panství, ale knížeti patřilo právo užívat výnosy. V době nepřítomnosti zastupoval Josefa Colloredo-Mansfelda mladší bratr Jeroným Hubert Colloredo-Mansfeld (1870-1942), kterému tak náležela generální plná moc. Rozložení správních práv i majetku bylo velmi praktické, neboť Jeronýmovi synové v té době nebyli plnoletí. Poté, co byly překonány důsledky pozemkové reformy, nastal čas, aby se Colloredo-Mansfeldové přizpůsobili nově vznikající republice a sžili se s českým prostředím.

2.3 Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956)

Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956) prožil své dětství na panství v Dobříši, spravovaném jeho otcem, hrabětem Jeronýmem Ferdinandem Rudolfem Mansfeldem (1842-1881), který sem přesídlil v roce 1865 po svatbě s Aglajou Festeticsovou. Josef s bratrem Jeronýmem (1870-1942) byli vzděláváni domácím učitelem Františkem Cichrou,⁴⁶ který za nimi docházel na dobříšské panství. Pravidelně jezdili na přezkoušení znalostí do pražského gymnázia na Malé Straně.

Jeroným Ferdinand Rudolf, hrabě z Mansfeldu (1842-1881), zakoupil v roce 1879 panství Zbiroh, kde trávil se svou manželkou a dětmi společné chvíle. V roce 1881 odjel s celou rodinou do belgických mořských lázní, kde se léčil, odpočíval a doufal ve zlepšení svého zdravotního stavu. Bohužel zde úlevy nenašel a ještě téhož roku zemřel.

Vdova se s dětmi usadila na dobříšském zámku, občas zavítali na opočenské panství a zimní měsíce trávili ve Vídni. Zde později našla hraběnka svůj nový domov a Josef (1866-1956) začal po maturitě studovat ve Vídni práva. Po absolutoriu vstoupil do diplomatických služeb. „Jako neplacený aspirant s jednoroční zkušební dobou na zkoušku nastupuje 15. července 1888 k rakousko-uherskému

⁴⁵ Cit. dle: ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 5.

⁴⁶Cit. dle: *Josef Colloredo-Mansfeld. Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 10.

velvyslanectví v Berlíně k velvyslanci hraběti Széchényimu. Když složil s dobrým prospěchem zkoušku diplomatickou, byl jmenován velvyslaneckým attaché, v červenci 1890 složil služební přísahu.⁴⁷ O rok později byl přeložen na velvyslanectví ve Francii, kde působil pouhých dvanáct měsíců, protože se musel jako hlavní čekatel rodinných statků vrátit na Dobříš a připravovat se na nelehký úkol v podobě převzetí rodinných panství po Josefu Františku Jeronýmovi (1813-1895). Ještě za života jeho otce byl pověřen správou veškerého majetku Jan Kolda, který tuto funkci zastával až do své smrti v roce 1906.⁴⁸ Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956) v té době trávil svůj čas převážně v cizině, na cestách po Severní Americe a Africe.

Po roce 1895 se ujal správy svých velkostatků, o tři roky později se podílel na vzniku měšťanských škol v Dobříši, daroval materiál na stavbu školní budovy, na jejíž dokončení dohlíželo stavitelství velkostatku. Podporoval výstavbu lesních silnic a značný pokrok nastal díky němu i v lesní kultuře samotné. Financoval stavbu chudobince, postavil obydlí pro služebnictvo, nechal vybudovat kanalizaci, přispěl na výstavbu tržiště, jatek, chodníků atd. 1. ledna 1909 založil penzijní fond, kterým zajistil lepší sociální a hospodářskou situaci svých zaměstnanců.

Prosperovaly i železárny ve Staré Huti, smaltovna, slévárna a strojírna. Díky značným výnosům mohl vynaložit nemalé finance na opravy budov, stavbu domů pro zaměstnance, různé investice a adaptace, zejména na dobříšském zámku (úpravy obytných místností, elektroinstalace, byl založen růžový sad ve francouzské části parku).

V roce 1914 začal být Josef Colloredo-Mansfeld aktivní i ve veřejném životě. Byl zvolen starostou Dobříše a tuto funkci zastával po celou dobu války. Ta ovšem zasáhla do dosavadního rozkvětu města, přerušila jeho slibný vývoj. Po ní se poměry zásadním způsobem změnily a bylo nutné řešit samotnou existenci velkostatků.

Po převratu pobýval Josef Colloredo-Mansfeld ještě nějakou dobu v Čechách spolu se svým bratrem Jeronýmen (1870-1942). Jeroným během války zastával funkci kapitána řadových lodí a později byl přidělen jako námořní attaché rakousko-uherskému velvyslanectví v Berlíně. Po válce se ujímá správy na zbirožském velkostatku a později, kdy jeho bratr Josef Colloredo-Mansfeld čím dál častěji

⁴⁷ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 13.

⁴⁸ Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 14.

odjíždí z Československa a tráví převážnou část roku ve Francii, kde se také podruhé ožení, přebírá správu všech tří velkostatků.

2.3.1 Zemědělské a průmyslové podniky, akciová společnost v podzámčí.

Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956) pronajímal své dvory, cukrovary i pilu, přesto si byl vědom toho, že takto komplikovanou situaci dlouhodobě nevyřeší. Rozhodl se proto, že se při správě majetku zaměří na stávající průmyslové podniky, které by mohl přeměnit ve společnosti s ručením omezeným nebo akciovou společností s majoritní převahou jeho samotného, nebo jeho rodiny. Nejprve se měl plán realizovat na Opočně, kde byl pro tento účel jmenován hospodářský ředitel Georg Beck. Jeho úkolem bylo připravit vše potřebné k převedení cukrovaru i ostatního propachtovaného majetku do soukromého vlastnictví.

Situaci mohla značně zkomplikovat blížící se pozemková reforma. Počáteční nezdar vystřídala úspěšná jednání. Výsledkem bylo založení akciové společnosti s názvem *Rolnický cukrovar, zemědělské a průmyslové podniky, akciová společnost v Podzámčí*, s kapitálem 10 milionů Kč. Dohodou bylo sjednáno, že 40% akcií patřilo Josefu Colloredo-Mansfeldovi (1866-1956) a jeho bratrovi Jeronýmovi, 10% vlastnila Moravská banka a zbývajících 50% bylo rozděleno přibližně mezi 800 akcionářů. Z držby cukrovaru měl užitek celý kraj.

2.3.2 Penzijní ústav

Roku 1861 vytvořil Josef František Jeroným (1813-1895) pro své zaměstnance tzv. penzijní normál. O několik desítek let později z něj Josef (1866-1956) vybudoval penzijní ústav a svou finanční i hmotnou podporou docílil toho, že instituce mohla fungovat i po válce, a to i přes ztrátu jmění, způsobenou znehodnocením měny. Budování ústavu probíhalo v několika etapách, které byly podmíněny změnami penzijního zákonodárství, jemuž penzijní zřízení podléhalo.

Po vzniku Československa bylo nutné, aby se penzijní pojištění nejprve odpoutalo od Vídně, následně poté byl zřízen Československý všeobecný pensijní ústav v Praze⁴⁹. Josef (1866-1956) stál po roce 1909 před rozhodnutím, zda přihlásí své zaměstnance u Všeobecného penzijního ústavu, nebo zřídí náhradní ústav a uzavře se zaměstnanci náhradní smlouvu. Rozhodl se o své zaměstnance pečovat nadstandardně, nad rámec zákona, uzavřel s nimi tedy náhradní smlouvu a Ministerstvo vnitra ji schválilo. Jako záruku, že dodrží smlouvu, složil kauci 100 000 Kč do státní pokladny. Tím vzal na sebe povinnost postarat se o své zaměstnance.

Na srdci mu ale ležel i osud pracovníků, kteří nepodléhali penzijnímu pojištění. Doplnil tak smlouvu „zvláštním penzijním regulativem z roku 1909 vydaným pro *Pensijní fond Colloredo-Manfeldských pracovníků a zřízců*, kterýmžto regulativem se započítala zaměstnancům i léta před rokem 1909 v knížecích službách strávená a k tomu účelu přijal pan jubilant závazek platiti ročně do fondu obnos 91 400 K k zajištění takto započítaných let.“⁵⁰ O pět let později byla práva těmto zaměstnancům přiznána.

Výborová schůze se v roce 1916 usnesla na změně fondu v samostatný náhradní ústav. Po vzniku Československa se vše uspíšilo a ústav vznikl již 10. listopadu 1918 pod názvem *Knížecí Colloredo-Mansfeldský pensijní ústav*, zároveň převzal veškeré finance po penzijním fondu. Zajišťoval pojištěncům důchody podle tříd služného, které zastávali. V roce 1920 došlo opět k další novelizaci.

Majetek ústavu se rychle rozrůstal, bohužel do vývoje zasáhla pozemková reforma, která v důsledku přejímání půdy Státním pozemkovým úřadem ovlivňovala počet zaměstnanců pracujících na velkostatku. Ústav musel vyplácet poměrně vysoké převodní částky, pokud zaměstnanec přecházel do jiných služeb.

Pak ale přišel rok 1929 a s ním i úplná reforma penzijního pojištění, která zrušila původní zákon včetně novel. Náhradní ústavy tak musely požádat o zachování existence a do jednoho roku předložit pojistně matematický průkaz⁵¹. Od ledna 1933 byly penzijním ústavem vypláceny důchody podle nově navrhovaných stanov. Pojistně matematická bilance ústavu však od roku 1931 vykazovala nepatrný schodek, který se začal v následujících letech ještě více prohlubovat. Důvodem byl

⁴⁹ 20. 12. 1918, č. 92, Sb. z. a n.

⁵⁰ Cit. dle: *Josef Colloredo-Mansfeld. Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 207.

⁵¹ Dokládá, že je při použití početních podkladů Všeobecného penzijního ústavu zjednána rovnováha mezi budoucími příjmy a výdáními ke dni vstupu zákona v účinnost.

pokles aktivních členů a nárůst důchodově pojištěných v důsledku pozemkové reformy. Během ní, po odloučení nemalých pozemkových celků (Dlouhá Lhota, Kozi Hory, Rochoty), spadali noví pojištěnci pod Všeobecný pensijní ústav, nikoliv pod Colloredo-Mansfeldský pensijní ústav. Dále byla na velkostatech provedena restrikce počtu zaměstnaných pracovníků prostřednictvím starobního důchodu od šedesáti let věku. Tím se zvýšil počet neaktivních členů a noví nepřicházeli. V takto bezvýchodné situaci se ústav mohl vždy obrátit na Josefa Colloredo-Mansfelda, který mu dokázal pomoci nejen finančně.

2.3.3 Tělocvičná jednota Sokol v Dobříši

V roce 1915 byla rakouskou vládou rozpuštěna Česká obec sokolská, což poznamenalo i Sokol v Dobříši. Přesto se podařilo zachránit nashromážděné jmění sokolské obce a po válce došlo k jejímu obnovení. Slib věrnosti Sokolské jednotě složil i starosta města Dobříš, kterým byl v té době Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956). Stal se zakládajícím členem tělocvičné jednoty Sokol v Dobříši a také jí ze svého majetku postoupil některé budovy i s příslušenstvím, a to za velmi nízkou cenu.

Podílel se zároveň na stavbě sokolského biografu, sokolského cvičiště, jeho osvětlování a jiných potřebných pracích. „V roce 1920 doprovázel dohodovou misi zástupců Francie, Anglie, Ameriky, Jugoslávie do naší sokolovny a byl jí hostitelem ve svém zámku.“⁵² Sokolská jednota byla Josefu Colloredo-Mansfeldovi velmi vděčná a v roce 1930 uspořádala tělocvičnou akademii na počest třísetletého držení Dobříšského velkostatku Colloredo-Mansfeldským rodem.

2.3.4 Svaz československých velkostatkářů

Pozemková reforma přišla nečekaně a zasáhla do osudu majitele velkostatků. V té době neexistovala žádná organizace, ani instituce, která by hájila zájmy velkého

⁵² Cit. dle: Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 247.

pozemkového majetku. Tuto situaci se velkostatkáři rozhodli řešit založením přípravného výboru, jehož úkolem bylo vytvořit organizaci majitelů velkostatku. Jeho členy se stali: Dr. Bedřich Swarzenberg, Dr. Bedřich Lobkowicz, Dr. J. Vlasák, Dr. Otto Mettal, Dr. Ervín Nádherný⁵³ a další. Josef Colloredo-Mansfeld (1866-1956) se sice nestal členem výboru, ale úzce s ním spolupracoval, protože nesouhlasil se způsobem provádění pozemkové reformy. Výbor se časem přejmenoval na Svaz československých velkostatkářů.

⁵³ Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*, str. 239.

3. Jeroným Hubert hrabě z Mansfeldu, jeho synové Josef, Vicard, Jeroným a Bedřich

3.1 Jeroným Hubert hrabě z Mansfeldu

Jeroným Hubert (1870-1942) hrabě z Mansfeldu prožil své dětství spolu se svým bratrem Josefem Colloredo-Mansfeldem (1866-1956) na velkostatku v Dobříši. Studoval převážně na německých školách⁵⁴ a více jak polovinu svého života strávil na cestách. Byl důstojníkem z povolání a sloužil u rakousko-uherského válečného námořnictva. Později byl přidělen jako námořní attaché k rakousko-uherskému velvyslanectví v Berlíně.

V roce 1909 se oženil „s Bertou hraběnkou Kolowrat-Krakowskou (1890-1982), která pocházela z manželství Leopolda hraběte Kolowrat-Krakowského (1852-1910) s Nadine svobodnou paní von Huppmann-Valbella (1852-1948).“⁵⁵

O sedmnáct let později však bylo manželství Berty a Jeronýma rozvedeno, neboť se hraběnka postarala o velký skandál. „Ve dvacátých letech se ve Vídni seznámila s černošským zpěvákem Ronaldem Haysem. Zamílovala se do něj a odjela s ním na turné po Evropě.“⁵⁶ Krátce na to zjistila, že s ním čeká potomka, to už však jejich vztah neměl budoucnost, protože zpěvák hraběnku opustil, nejspíš se obával, aby tato aféra „neměla neblahé důsledky pro jeho uměleckou kariéru a nevzbudila rasově motivované rozhořčení, vrátil se do Ameriky a dal se v tisku slyšet, že by se nikdy neoženil s jinou ženou než s čistokrevnou černoškou“⁵⁷.

Společenské důvody zabránily návratu hraběnky Berty zpět do rodiny a v roce 1926 vyústily v rozvod. Přesto se Jeroným o ni i její dceru Marii Dolores postaral a zakoupil jí menší sídlo v jižní Francii. Jejich čtyři synové zůstali v péči otce a nadále

⁵⁴ Německé gymnázium v Praze na malé straně,

⁵⁵ Cit. dle: ŽUPANIČ, Jan. *Rezistence a perzekuce. Rod Colloredo-Mannsfeld za druhé světové války*, in: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kol., *Okupace, kolaborace, retribuice*, Praha 2010, str. 103.

⁵⁶ Cit. dle: DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů*. Praha 2006, str. 11.

⁵⁷ Cit. dle: STERNBERGOVÁ, Cecilia. *Cesta. Paměti české aristokratky*. Praha 1996, str. 483.

udržovali kontakty s matkou, která žila ve Francii.⁵⁸ Po válce Jeroným pobýval v Čechách, kde spravoval nejprve zbirožský velkostatek⁵⁹, později dostal do správy i zbylá panství, o něž pečoval v době nepřítomnosti svého bratra Josefa, který žil ve své druhé vlasti - Francii. V letech 1925 až 1933⁶⁰ došlo k majetkovému vypořádání uvnitř rodiny, při němž Josef Colloredo-Mansfeld rozdělil své statky mezi synovce.

3.2 Josef Colloredo-Mansfeld

Josef Colloredo-Mansfeld se narodil 4. června 1910 v Pole v Itálii Jeronýmovi Hubertovi hraběti z Mansfeldu a jeho choti Bertě, hraběnce Kolowrat-Krakowské, sestře pozdějšího československého vyslance v Ankaře.⁶¹ Dětství strávil se svou rodinou na velkostatku Zbiroh v Čechách, kde také navštěvoval soukromou obecnou školu, učil se česky a stal se členem Sokola. Středoškolská léta prožil střídavě v Čechách a na internátu ve Švýcarsku. Studoval na národohospodářské fakultě v Mnichově, později v Inšpruku a v roce 1933⁶² získal doktorát *rerum politicarum* národního hospodářství.⁶³ „Své smíšené vzdělání nabyt z toho důvodu, že byl určen jednak k převzetí velkostatku Opočno v Čechách, jednak druhého velkostatku rodiny, Oblarn ve Štýrsku.“⁶⁴

V roce 1925 získal pro rozdělování rodového panství právě Opočno. Byl sice dědicem knížecího titulu, ale z právního hlediska tato skutečnost neměla význam, neboť šlechtické tituly byly v Československu zrušeny již v roce 1920.

Po studiích odjel na přání otce do Štýrska, kde se stal správcem statku Gstatt a zdejší pily. Této práci se věnoval až do konce 30. let, ovšem po anšlusu země nacistickým Německem byl v březnu 1938 pro své protinacistické chování zatčen a

⁵⁸ ŽUPANIČ, Jan. *Rezistence a perzekuce. Rod Colloredo-Mannsfeld za druhé světové války*, in: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kol., *Okupace, kolaborace, retribuce*, Praha 2010, str. 104.

⁵⁹ V letech 1912-1928 pracoval na zbirožském zámku Alfons Mucha, který zde vytvořil své nejrozsáhlejší malířské dílo „Slovanskou epopej“.

⁶⁰ ŽUPANIČ, Jan. *Mezi dvěma ohni. Colloredo-Mansfeldové ve 40. letech 20. století*. Konference: Šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století., str. 2.

⁶¹ Národní archiv (dále jen NA), Dr. Petr Zenkl – AMV 33 (sign. 33-1/14)/30.

⁶² Cit. dle: Prohlášení dr. Josefa Colloredo-Mansfelda pro Ministerstvo vnitra v Praze z 1. 8. 1945. In: Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra, (dále jen ABS), ABS 305-64-1/34.

⁶³ V té době ještě nebyly v ČSR vysoké školy politických nauk.

⁶⁴ NA, Dr. Petr Zenkl – AMV 33 (sign. 33-1/14)/33.

vypovězen do Československa. Statek Gstatt, jenž patřil jeho otci Jeronýmu Colloredo-Mansfeldovi (1870-1942), tak nebylo možné převést na jeho osobu, což tamní úřady odůvodnily tím, že „dr. Josef Colloredo-Mansfeld není hoden býti velkostatkářem v německé říši“.⁶⁵

Josefu Colloredo-Mansfeldovi byla zazlívána jeho „protifašistická činnost v Rakousku v letech 1933-1938 a snahy správy jeho velkostatku v Opočně, která postupně a záměrně za doby první republiky vyměnila veškeré tamější německé zaměstnance za české“.⁶⁶ Po roce 1938 se přistěhoval do Opočna, kde s ním po svatbě žila manželka Annou Marie, rozená Rablová.⁶⁷ Po okupaci se hlásil k české národnosti a vstoupil s ostatními členy rodiny do Národního souručenství.⁶⁸

3.3 Jeroným Colloredo-Mansfeld

Jeroným Colloredo-Mansfeld se narodil 9. června 1912 v Berlíně. Stejně jako jeho starší bratr Josef (1910-1990) navštěvoval soukromou obecnou školu ve Zbirohu. Poté studoval tři roky na univerzitě v Mnichově, chtěl totiž splnit přání svého otce, aby všichni synové získali obchodní vzdělání. Vedle toho ještě docházel na přednášky z dějin umění.

„Po nástupu Hitlera k moci se vrátil do Československa a začal studovat na německé vysoké škole v Praze filosofii, po jednom semestru však přešel z protestu na českou univerzitu.“⁶⁹ Na počátku okupace vstoupil do Národního souručenství, kde působil jako kulturní referent, a již v mládí byl členem České myslivecké jednoty ve Zbirohu.⁷⁰ Jeho studia skončila v listopadu 1939, kdy byly české vysoké školy nacisty uzavřeny.

⁶⁵ ABS 305-64-1/35.

⁶⁶ Cit. dle: NA, ThDr. Jan Šrámek – AMV 9 (sign. 9-1-70)/13.

⁶⁷ ABS 305-64-1/35.

⁶⁸ Jediná tehdejší česká politická organizace.

⁶⁹ Cit. dle: VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*, Paseka, Praha 2002, str. 74.

⁷⁰ ABS 305-64-2/86.

3.4 Vicard Colloredo-Mansfeld

Vicard Colloredo-Mansfeld se narodil 29. července. 1914 v Berlíně hraběnce Bertě a Jeronýmu Colloredo-Mansfeldovi. Když po rozpadu Rakousko-Uherska požádal jeho otec o československé občanství, usadil se s celou svou rodinou na Zbirohu, kde vyrůstal i Vicard, kterému se v raném věku dostalo česko-německé domácí výuky. Později externě studoval na soukromém reálném gymnáziu v Praze, kde i maturoval.

Od října 1932 do března 1934 pracoval jako zemědělský praktikant v Kamenici, na panství barona Ringhoffera. Po návratu z Kamenice pobýval na Zbirohu a v roce 1934 se přihlásil ke studiu techniky v Praze, obor zemědělství. První státní zkoušku složil 22. listopadu 1937, druhou již nemohl vykonat ze stejného důvodu jako jeho bratr Jeroným. Během studií na univerzitě procestoval Francii, Itálii, Německo, Anglii, Dánsko a Švédsko.

3.5 Bedřich Colloredo-Mansfeld (1917-1991)

Bedřich se narodil 3. dubna 1917 v Berlíně, s rodiči pobýval na Zbirohu. Vychodil obecnou školu, gymnázium⁷¹ a ve studiu pokračoval na univerzitách v Ženevě, Vídni a Mnichově. Zajímal se hlavně o filosofii a historii. „Přestože všechny školy, které vychodil, byly německé a on sám se hlásil k německé národnosti, nepodleh lákavému přeludu nacionálního socialismu. Naopak stal se jeho aktivním odpůrcem.“⁷²

V roce 1930 odjel z Československa do Švýcarska, kde pokračoval ve svých studiích. Odmítl říšskoněmecké i protektorátní občanství a žil v Ženevě jako československý státní příslušník.

⁷¹ Do kvinty reálné gymnázium v Československu a pak reformní reálné gymnázium v Německu, kde i maturoval. RAJLICH, Jiří – PLACHÝ, Jiří, *Colloredo-Mansfeldové ve druhé světové válce*, in: *Historie a vojenství*, vol. LVII., no. 1/2008, str. 151.

⁷² Cit. dle: RAJLICH, Jiří – PLACHÝ, Jiří, *Colloredo-Mansfeldové ve druhé světové válce*, in: *Historie a vojenství*, vol. LVII., no. 1/2008, str. 151.

V prosinci roku 1944 se přihlásil jako dobrovolník do československé zahraniční armády⁷³. V září roku 1945 se přihlásil k repatriaci do Švýcarska. 29. listopadu 1945 získal Československou vojenskou pamětní medaili se štítkem Velké Británie.

⁷³ Byl poslán do Paříže, kde se 29. prosince 1944 podrobil odvodu. Kvůli zdravotním problémům byl označen za schopného řadové služby s vadou a převelen k Náhradnímu tělesu československé armády do Velké Británie. Jelikož neprošel v republice vojenským výcvikem, byl na jaře roku 1945 poslán do nově vytvořeného Československého výcvikového střediska (Czechoslovak Training Centre). Zde se musel podrobit výcviku, dříve než jej dokončil, ale válka skončila. In: RAJLICH, Jiří – PLACHÝ, Jiří, *Colloredo-Mansfeldové ve druhé světové válce*, in: *Historie a vojenství*, vol. LVII., no. 1/2008, str. 151.

4. Období druhé republiky, Protektorát

4.1 Druhá republika

Během tzv. druhé republiky žil Josef Colloredo-Manfeld (1866-1956) společně se svou ženou ve Francii, svůj domov zde také našla hraběnka Berta Kollowrat-Krakowská. Její nejmladší syn Bedřich byl poslán do Švýcar, odkud později odešel do Anglie a vstoupil do armády.

Po vzniku Protektorátu pobýval v Československu už jen Josef Colloredo-Mansfeld (1910-1990) se svým otcem Jeronýmem a dvěma bratry – Jeronýmem mladším a Vicardem. Jejich postavení v Československu ohrožovalo několik pro Colloredo-Mansfeldy skutečností. Jednou z nich byl pobyt příbuzných „od roku 1938 ve Francii, která byla od září 1939 s Německem ve válečném stavu, a že další příbuzný, hrabě Rudolf, byl jako odpůrce nacismu po anšlusu Rakouska zatčen, jeho majetek konfiskován a on sám půl roku vězněn v Buchenwaldu“.⁷⁴

Nepříjemným faktem pro rodinu bylo i podepsání prohlášení českých šlechticů z roku 1938⁷⁵, kdy se šlechtické rody postavily na stranu českého národa a vyjádřili prezidentu Benešovi ochotu hájit její hranice v případě nebezpečí. Z příslušníků rodu ji podepsal Vicard Colloredo-Mansfeld.

Podobné prohlášení s otevřeným přihlášením se k českému národu podepsali v roce 1939⁷⁶ vedle Vicarda i další členové rodu Colloredo-Mansfeld – bratr Dr. Josef, Jeroným ml. a jejich otec Jeroným. Tím na sebe upozornili a dostali se tak pod drobnohled říšskoněmeckých orgánů. Ti nedlouho po okupaci zakročili proti signatářům prohlášení. Nepříliš k dobru jim také byla protifašistická činnost Josefa

⁷⁴ ŽUPANIČ, Jan. *Mezi dvěma ohni. Colloredo-Mansfeldové ve 40. letech 20. století*. Konference: Šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století., str. 3.

⁷⁵ *Prohlášení členů starých rodů vzhledem k nedotknutelnosti území Českého státu (1938)*, [online]. c 2006, poslední revize 4. 4. 2006 [cit. 20. 5. 2011]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty1.jpg>.

⁷⁶ *Prohlášení české a moravské šlechty v září 1939*, [online] c 2006, poslední revize 4. 4. 2006 [cit. 20. 5. 2011]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty2a.jpg; http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty2b.jpg; http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty2c.jpg>.

Colloredo Mansfelda v Rakousku v letech 1933-1938⁷⁷ a správa velkostatku v Opočně, kdy v době první republiky postupně vyměnil téměř veškeré⁷⁸ německé zaměstnance za české. Rovněž jim bylo nepřilíš k dobru přičítáno, že jejich vzdálený příbuzný František Colloredo-Mansfeld⁷⁹ odešel v roce 1938⁸⁰ do Anglie, později jako americký letec bojoval proti fašismu a ve válce také zahynul.

4.2 Období Protektorátu

Z počátku považovaly německé okupační úřady členy rodiny za německé příslušníky, „proto již v počátcích okupace byl vykonáván na rodinu tlak, aby se přihlásila k národnosti německé, jelikož Němci považovali tak zvanou říšskou šlechtu vesměs za germánskou a spoléhali na zdejší majitele velkostatků jako na germanizátory venkova“.⁸¹

Po obsazení Československa byl vydán tzv. „Führererlass“⁸², jehož cílem bylo získat co nejvíce německých státních příslušníků. Dále jím bylo prohlášeno, že každý, u „něhož jsou dány objektivní znaky německé národnosti, stává se samočinně německým státním příslušníkem. Těmito objektivními znaky byly zejména rasový původ, školní vzdělání“⁸³ a vztahy k německé kultuře. Tento výnos značně zkomplikoval situaci mnoha osobám v Československu, Colloredo-Mansfeldy nevyjímaje.

⁷⁷ Cit. dle: NA, ThDr. Jan Šrámek – AMV 9 (sign. 9-1-70)/13.

⁷⁸ Správcem byl Němec Georg Beck.

⁷⁹ František Ferdinand Romanus Colloredo-Mansfeld patřil k rodové větvi, která měla panství na Opočně, Dobříši a Zbizoze. Narodil se 1. 3. 1910 v Římě a část svého dětství prožil na Zbizoze. Jeho otcem byl rakousko-uherský diplomat, hrabě Ferdinand Johannes Hieronymus Maria Colloredo-Mansfeld a matkou Američanka Eleonore Colloredo-Mansfeld, rozená Iselinová. Mladý hrabě měl rakouskou státní příslušnost, ale po maturitě odjel do USA a následně získal americké občanství. V roce 1933 vystudoval univerzitu v Harvardu a oženil se s Američankou Mabel Bayard Bradleyovou. Ještě dříve, než vstoupily USA do války, se dobrovolně přihlásil do řad Dobrovolnické zálohy Královského letectva (Royal Air Force Volunteer Reserve, RAF VR v Británii. Do řad RAF VR oficiálně vstoupil 25. 2. 1941 a obdržel služební číslo 1385480.

14. ledna 1944 zahynul při zásahu německé protiletadlové palbě ze země. In RAJLICH, Jiří – PLACHÝ, Jiří, *Colloredo-Mansfeldové ve druhé světové válce*, in: Historie a vojenství, vol. LVII., no. 1/2008, str. 149-150.

⁸⁰ ABS 305-64-1/35.

⁸¹ Cit. dle: NA, ThDr. Jan Šrámek – AMV 9 (sign. 9-1-70)/13.

⁸² ABS 305-64-1/36.

⁸³ Cit. dle: ABS 305-64-1/36.

Jeronym starší měl školy pouze německé, v češtině se začal zdokonalovat až po první světové válce. Josef (1910-1990) a jeho bratři měli školy částečně české i německé. Přesto se všichni členové rodiny dále hlásili k českému občanství a vstoupili také do Národního souručenství, tehdejší české politické organizace.

Postup německých úřadů proti rodině byl v průběhu okupace velmi rychlý. Výše zmíněné skutečnosti zavedly důvod pro zavedení nucené správy na velkostatek Dobříš, v listopadu 1940 o měsíc později i na Opočno⁸⁴, které leželo na hranicích protektorátu a bylo vhodné pro budoucí německou kolonizaci.⁸⁵ „Z tohoto důvodu např. německý Obvodní úřad pro pozemkovou reformu (Distriktstelle für Bodenreform) v Hradci Králové opakovaně zdůrazňoval nezbytnost vypovězení dr. Josefa z Opočna“⁸⁶, aby tak zamezil odporu českých zaměstnanců, úředníků a neztěžoval práci nuceného správce, kterým byl jmenován bývalý ústřední ředitel Georg Beck⁸⁷.

V boji proti německým úřadům a jejich reprezentantům doufali Colloredo-Mansfeldové v podporu a pomoc protektorátní vlády a to zejména v nazírání na rodinu ze strany Němců jako českou, resp. počestnou. Vzniklou situaci se pokusil vyřešit Jeronym starší, který se za tímto účelem s dr. Háchou několikrát sešel.

Bylo jasné, oč Němcům jde, jejich cílem bylo převedení statků pod jejich správu, „při čemž počítali s tím, že německého majitele lehčeji donutí ke germanisaci nejprve podniku, a pak jeho okolí, což se též ve většině případů ukázalo býti předpokladem správným“.⁸⁸

Tato situace se stala pro celou rodinu nesmírně tíživou a v září roku 1940 navštívil Jeronym starší presidenta Háchu naposledy. Předmětem jednání bylo jako vždy uznání češství u Němců, přičemž dr. Hácha prohlásil, že toho docílit nelze a dále prohlásil, že „situace pro celý náš národ je krajně nebezpečná, že ti, kteří jako naše rodina, jsou t. č. nadprůměrně a bezprostředněji ohroženi, se musí spoléhati jedině na sebe a že je předně nutno získati čas a protahovati věci, jak je jen

⁸⁴ Prvním nuceným správcem na Opočně se stává Paul-Joachim Hillermann, ten byl ale později nahrazen Georgem Beckem.

⁸⁵ ABS 305-64-1/34-42.

⁸⁶ ŽUPANIČ, Jan. *Mezi dvěma ohni. Colloredo-Mansfeldové ve 40. letech 20. století*. Konference: Šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století., str. 4.

⁸⁷ S Georgem Beckem se Josef Colloredo-Mansfeld pracovně rozešel v roce 1938 a jejich vzájemné vztahy zůstaly velice chladné.

⁸⁸ Cit. dle: ABS 305-64-1/37, 38.

možno“.⁸⁹ I přes veškeré uznání, které Jeronýmovi staršímu a jeho rodině dr. Hácha projevil, se hrabě vrátil z jednání velmi deprimován a vyjádřil se k celé situaci tak, že „bude nutno vyplnit dotazníky ke zjištění německé národní příslušnosti⁹⁰, aby věcné duševní zatížení s touto otázkou spojené alespoň jednou pro vždy odstraněno bylo“⁹¹ a požádat o německé občanství. Dotazníky vyplnil hrabě Jeroným starší a jeho synové Josef, Vicard a Jeroným⁹².

Roku 1941 se německé úřady zaměřily i na posledního bratra ze Zbirohu - Jeronýma. Na jeho statku jako jediném zatím nebyla uvalena nucená vazba, přesto byla jeho osoba dlouhodobě sledována. Právě jeho žádost o německou státní příslušnost byla Němci chápána jako zastírací manévr, aby nepřišel o své panství. Dle německých zaměstnanců totiž upřednostňoval více Čechy, zejména platově a choval se protiněmecky a nepřesvědčilo je, ani když věnoval německému Červenému kříži 10.000 až 15.000 K.⁹³

Rok 1942 se nesl ve znamení vypořádání se se signatáři manifestu české šlechty. V mnoha případech se jednalo hlavně o uvalení nucené správy na majetek. U Colloredo-Mansfeldů probíhalo vypořádání jinak a daleko přísněji.

Šestnáct měsíců po vyplnění dotazníků přišla členům rodu reakce, a to formou výnosu pražského gestapa⁹⁴. V tomto výnosu byli všichni členové rodu prohlášeni za nepřátele říše a důsledkem byla konfiskace veškerého jejich movitého i nemovitého majetku ve prospěch Německé říše⁹⁵. Hraběnka Berta Kolowrat-Krakowska byla zbavena protektorátního občanství a také jejím synům a manželovi Jeronýmovi bylo zamítnuto udělení německé státní příslušnosti z důvodu, že nesplnili potřebné předpoklady pro jejich přiznání⁹⁶.

Tímto krokem bylo ohroženo postavení Colloredo-Mansfeldů ve společnosti. Museli začít jednat a snažit se bránit všemi dostupnými prostředky s cílem obhájit se

⁸⁹ Cit. dle: ABS 305-64-1/38.

⁹⁰ Jednalo se o tzv. Fragebogen.

⁹¹ Cit. dle: ABS 305-64-1/38.

⁹² Dotazníky se v archivních materiálech dochovaly pouze u Jeronýma staršího a Jeronýma mladšího. V dotaznících nejsou uvedeny některé požadované informace, zejména je nutné zmínit bod č. 13 o židovském původu prarodičů. V dotazníku zůstal nevyplněn, došlo tak k zatajení podstatných informací, neboť v jejich rodině byli židovští předkové. Matka Josefa, Vicarda a Jeronýma byla poloviční Židovka, protože jejich babička byla z židovské rodiny. Berta byla dcerou Leopolda hraběte Kolowrat-Krakowského a Nadine Huppmann-Vabella. Rodiče Nadine pocházeli z židovských rodin.

⁹³ SD-Zpráva č. 138/41 z 24. června 1941. In: ABS 305-64-2/88.

⁹⁴ Ze dne 16. února 1942, č. 572/41-IV.

⁹⁵ Konfiskační výnos z 9. 2. 1942.

⁹⁶ ABS 305-64-1/39.

před tímto obviněním i za cenu upravení informací či nepravdy. Proti tomuto nařčení a následné konfiskaci podali Colloredo-Mansfeldové v době okupace odvolání na Ministerstvo vnitra v Berlíně a dále bylo k němu přiloženo „curriculum vitae, v něm se samozřejmě nezdůrazňovaly pravé pocity vůči režimu, nýbrž, samozřejmě okolnosti polehčující“⁹⁷.

Situace donutila bratry sepsat omluvné listy, jejichž prostřednictvím žádali o neplatnost označení za nepřátele říše a s ní vázanou konfiskaci. Nacistům však nešlo o jejich rodinu, nýbrž o jejich statky. Po zavedení nucené správy se dokonce Dobříš stala o roce 1942 sídlem říšského protektora Kurta Daluegeho.⁹⁸ Colloredové tak ztratili svůj majetek a za těchto okolností byli ochotni pro záchranu mnohé obětovat. Josef Colloredo-Mansfeld se prohlašoval za Němce s německými školami v Mnichově, Insbrucku, dále také zmiňoval svůj sňatek, který se uskutečnil zkraje po okupaci⁹⁹ se sestrou SS-Hauptstuführera Helmuta Rabla, který také za něj orodoval a prohlašoval jej za ryzího Němce.

Josefův bratr Vicard byl pro německé úřady jasný nepřítel říše, proti němu samotnému svědčil podpis v Deklaraci české šlechty, kterým vyjádřil podporu prezidentu Benešovi. I zde se jednalo šlechtě hlavně o majetek, zejména ten, který by mohla ztratit v důsledku války. Německé úřady jej však použili tak, aby mu mohli šlechtě zabavit majetek.

Vicard se rozhodl ve svém odvolání, které adresoval pražskému Gestapu, omluvit svou účast na oné Deklaraci. Vysvětluje, že byl příliš mlád, proto si neuvědomoval vážnost svého činu. Označil tzv. druhou republiku za života neschopnou jak politicky, tak hospodářsky, a proto ji bylo nutné nahradit Protektorátem.¹⁰⁰ I přesto své důkazy o věrnosti Německu Gestapo nepřesvědčili, o

⁹⁷ Cit. dle: ABS 305-64-1/39. Curriculum vitae ze dne 14. února 1942. ABS 305-64-2/64.

⁹⁸ Ve funkci od 5. 6. 1942-20. 8. 1943 a následně jej vystřídal W. Frick (ve funkci 20. 8. 1943 – 5. 5. 1945).

⁹⁹ V říjnu 1938, manželkou se stala Anna Marie rozená Rablová, narozena 11. června 1908 v Innsbrucku (tedy rakouská Němka), rozvedená Menzelová. Nejprve měla rakouskou, později německou státní příslušnost. Sňatek s Němkou, která měla nejprve rakouskou státní příslušnost a později německou, byl Němci vítaný. Zapadal tak do jejich akčního programu Sudetendeutsche Partei z roku 1938, jehož cílem bylo zničení české národní existence v rámci germanizace českého národa. ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 6.

¹⁰⁰ *Záhada národnosti Colloredo-Mansfeldů. Kořistné zájmy určovaly příslušnost pobělohorské šlechty*, Rudé právo, 12. 7. 1945.

svá panství¹⁰¹ přišli a museli se spokojit pouze s domy, ve kterých žili a finančními náhradami, které jim byly určeny.

Již od počátku bylo patrné, co německá strana konfiskací velkostatků Colloredo-Mansfeldů zamýšlí. Jejich cílem bylo zastrašení ostatní české aristokracie, která by projevovala sympatie s českým národem. Rodiny, které konfiskace postihla, přestaly být nebezpečím pro následný vývoj v českých zemích, neboť byly především ekonomicky, ale i morálně zlomeny a jejich majetek přešel do rukou německého národa.

Postupně byli všichni bratři vypovězeni ze svých velkostatků. Nejstarší z nich Josef Colloredo-Mansfeld se snažil zůstat v Opočně co nejdéle. Na rozdíl od svých bratrů byl již několik let ženatý a měl malou dceru Kristinu, o kterou se musel starat. Krom toho byla v té době jeho žena velmi těžce nemocná, proto se odkladem snažil zmírnit následky stěhování, či převozu jinam. Léto a podzim 1942 vyplnily jednání s německými úřady. Josefovi bylo zamítnuto přestěhovat se do volného bytu v Opočně „s odůvodněním, že jest nežádoucí, aby nadále bydlel v obvodu velkostatku“¹⁰² a také jeho žádost o náhradu ve výši 15 000 korun byla zamítnuta.

Vicard se rozhodl opustit Dobříš, odjel na Moravu, kde se stal lesním adjunktem a později pracoval v Baťových závodech. Jeho bratr Jeroným byl totálně nasazen u německé firmy na vojenské střelnici v Brdech. V srpnu rok 1942 zemřel hrabě Jeroným starší, který byl již dříve nemocen, ale teprve tento rychlý sled nepříznivých událostí se nesmazatelně podepsal na jeho zdraví. Okolnosti okolo jeho smrti byly pro rodinu naprosto zdrcující.

Nacistické běsnění nebralo konce a „podařilo se opravdu jen s tíží zachránit postel, v níž ležel nemocen před drancujícími hordami Dalugeho, který všude kradl nábytek pro své sídlo na Dobříši“.¹⁰³ Pohřbu Jeronýma staršího se nesměli zúčastnit ani bývalí zaměstnanci a také bylo znemožněno převést jeho tělo do rodinné hrobky v Opočně.

V březnu rok 1943 byl Josef Colloredo-Mansfeld donucen se vystěhovat do určeného domu v Rozbeřicích, v okrese Hradec Králové. Sem byla i ve vážném stavu převezena sanitou jeho manželka s dcerou. „V novém bydlišti ucházel se tehdy o

¹⁰¹ Panství bylo nejspíše přislíbeno někomu z věrného okruhu Franka či Heydricha.

¹⁰² Cit. dle: ABS 305-64-1/40.

¹⁰³ Cit. dle: ABS 305-64-1/40.

místo lesního adjunkta u sousední Harrachovské správy na Dolním Přimu, ale komisařský vedoucí lesního úřadu v Hradci Králové to zmařil prohlášením, že nelze zaměstnávat velkostatkáře prohlášeného za nepřítele říše.¹⁰⁴ Pracoval tedy totálně nasazený jako pomocný dělník při stavbě Škodových závodů v Plotišti.¹⁰⁵ Během této práce se přihlásil ke státní zkoušce na lesního hospodáře, jeho přihlášení bylo schváleno, avšak „během písemné zkoušky došel telefonický příkaz šéfa pozemkového úřadu SS Sturmbannführera Fishera, že kandidát Dr. J. C. M. má být od další zkoušky vyloučen“.¹⁰⁶ Musel se tedy vrátit zpět do práce na Plotišti.

Toto období bylo pro něj jedno z nejhorších, trádal nejen hmotně, ale také morálně a doufal v brzký konec nacistického Německa. Podařilo se mu udržet jistou úroveň živobytí, převážně díky pomoci mnoha českých přátel nejen z Opočenska, bez jejichž podpory by nebyl schopen uživit svou velmi nemocnou ženu a malé dítě.¹⁰⁷ Jeho sociální postavení se zlepšilo až v dubnu roku 1944, kdy získal povolení nastoupit do firmy Rudolfa Matějky, který vedl pilu v Týništi nad Orlicí a zde zůstal zaměstnán až do roku 1945. V roce 1945 se vrátil do Opočna a zúčastnil se oslav osvobození města a převzal správu svého bývalého velkostatku.

Také pro Vicarda byla 40. léta velmi krutá. Poté, co opustil Dobříš a odjel pracovat na Moravu a nedlouho na to u něj byla zjištěna rakovina plic pokročilého stádia a byl nucen se podrobit operaci. I přes svůj špatný zdravotní stav se mu v roce 1945 podařilo navázat spojení s partyzány, operujících na Dobříšsku. Byli vedeni plukovníkem Rudé armády a kapitánem NKVD Bogdanem Petrovičem Bogunem, jedním z hlavních představitelů kyjevské centrály sovětské státní bezpečnosti. Během posledních měsíců války se jim podařilo vytvořit aktivní skupinu¹⁰⁸ v Dobříši, jejímž členem byl i Vicard Colloredo-Mansfeld a v činnosti setrvala až do německé kapitulace. Sám Vicard se také zúčastnil osvobozování Dobříše v roce 1945.¹⁰⁹

¹⁰⁴Cit. dle: NA, ThDr. Jan Šrámek – AMV 9 (sign. 9-1-70)/14.

¹⁰⁵ Od 19. března 1943 do 5. dubna 1944.

¹⁰⁶ Cit. dle: NA, ThDr. Jan Šrámek – AMV 9 (sign. 9-1-70)/14.

¹⁰⁷ NA, ThDr. Jan Šrámek – AMV 9 (sign. 9-1-70)/14.

¹⁰⁸ Mezi další členy skupiny patřil velitel české armády generál Beránek, policejní komisař v Dobříši Borovička, prodejce šperků a parfémů Jiří Matlach, rádiová hlasatelka Marina Cemperová, inženýr Vinogradov, manažer stavební společnosti Ryzkov a obchodník Korneyev. KOUTSKÁ, I. Weikhart Colloredo-Mansfeld, str. 157.

¹⁰⁹ Vicardovi Colloredo-Mansfeldovi bylo dne 17. května 1945 potvrzeno velitelem partyzánského oddílu plukovníkem Bogunem a kapitánem Seděnkem, že prokázal aktivní pomoc partyzánským oddílům a bojoval za osvobození Československé republiky od fašismu. ABS 305-64-1/103.

5. Konfiskace majetku na základě Benešových dekretů

Po skončení války v roce 1945 došlo k obnovení hranic a suverenity Československa. Ještě v květnu téhož roku nastal pro Colloredo-Mansfeldy další osudový zlom. Platnosti totiž nabyly dekrety¹¹⁰ prezidenta Edvarda Beneše, zejména dekret¹¹¹ o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů a dále dekret konfiskující majetek Němců, Maďarů a zrádců republiky¹¹², osob státně nespolehlivých. Majetek nebyl konfiskován všem Němcům a Maďarům, vyhnula se těm, kteří se aktivně účastnili odboje a zasloužili se o osvobození Československa.

5.1 Benešovy dekrety

Dekret č. 5/1945 měl významnou úlohu při navrácení majetku po válce¹¹³. Colloredo-Mansfeldové počítali s tím, že po válce bude vše tak, jak bylo před jejím začátkem. Požádali tedy o navrácení majetku, ovšem situace se velmi zkomplikovala,

¹¹⁰ 1.) Dekret č. 5/1945 Sb., z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

2.) Dekret č. 12/1945 Sb., z 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jako i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

3.) Dekret č. 28/1945 Sb., z 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

4.) Dekret č. 81/1945 Sb., z 25. září 1945 o některých opatřeních v oboru spolkovém Znárodňovací dekrety č. 100-103/1945 Sb. z 24. října 1945 (v případě německého a maďarského státu, nacistických právníků osob i osob německé a maďarské národnosti zbavených československého státního občanství se znárodňovalo bez náhrady).

5.) Dekret č. 108/1945 Sb., z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy.

6.) Dekret č. 71/1945 Sb., ze dne 19. září 1945 o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství (tento dekret měl zvláštní postavení).

¹¹¹ Dekret č. 5/1945 Sb.

¹¹² č. 12/1945, nebral ohled na národnost, ani na státní příslušnost.

¹¹³ Dále také v pozdější restituci opočenského panství.

protože říšskoněmecký majetek se, až na výjimky¹¹⁴, neměl vracet původním vlastníkům. Vývoj tedy nabral úplně jiný směr.

Další dekret byl vydán 21. června 1945¹¹⁵. Význam dekretu dobře vystihuje jeho preambule: „vycházejí vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou pro vždy vzítí českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků.“¹¹⁶

Konfiskoval se tedy majetek Němců a Maďarů, ale i nepřátel Československa, zejména v letech 1938-1945. Šetření prováděly okresní národní výbory a o výjimkách z tohoto dekretu rozhodoval Národní výbor, případně Zemský výbor, který také mohl přenechat vyřízení na ministerstvu vnitra, či zemědělství.

5.2 Poválečné konfiskace

Hned po skončení války se ustavil v Opočně národní výbor, kterému Josef Colloredo-Mansfeld přislíbil, že mu přenechá svůj majetek ve správě a on sám se stane jeho správcem. Tou dobou se však již rozjížděla akce komunistické strany proti Colloredo-Mansfeldům, která vyvrcholila 12. července 1945. Rudé právo otisklo článek nazvaný *Záhada národnosti Colloredů Mansfeldů. Kořistnické zájmy určovaly příslušnost pobělohorské šlechty*, v němž je popisováno, jak bratři Josef a Vicard žádali o německou státní příslušnost, dále zde byly zmíněny některé výroky, které použili proti prezidentovi Benešovi a také omluva Vicarda za podpis. Deklarace české šlechty v roce 1938. Článek byl jasně formulován tak, aby rodinu

¹¹⁴Výjimky se udělovaly po předložení nezbytných dokladů, především potvrzení o československém státním občanství a potvrzení o národní spolehlivosti žadatele, o jeho chování za okupace. Takové potvrzení vydával obvykle zástupce státní správy, většinou předseda národního výboru v místě bydliště. VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*. Praha, 2000. str. 76.

¹¹⁵ Dekret 12/1945. Byl připravován exilovou vládou ve Velké Británii v rámci připravované pozemkové reformy a přijat byl pouze v českých zemích.

¹¹⁶ Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. [online]. c 2006 [cit. 31. 5. 2011]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.

pošpinil. Autor se nebál použít ani zcela nepodložené a lživé informace. Znamenal tak předvoj toho, co následovalo ze stran komunistů z ministerstva vnitra a zemědělství. Bylo nutné jim prokázat, že se stali kolaboranty, ovšem tento důkaz nebylo jednoduché doložit.

U Josefa Colloredo-Mansfelda a jeho rodiny mohly být důvody pro konfiskaci takové, které spadaly pod tyto dekrety:

č. 12/1945 § 1 odst. 1 písm. a) konfiskoval majetek všech osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na státní příslušnost“, v ustanovení § 1 odst. 1 písm. b) konfiskoval majetek „zrádců a nepřátel republiky jakékoli národnosti a státní

příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1937 až 1945.“¹¹⁷

č. 108/1945 konfiskoval podle § 1 odst. 1 bodů 1, 2 a 3 mj. majetek „Německé říše“ a majetek „osob fyzických národnosti německé nebo maďarské, a výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem“, jakož i „osob fyzických a právnických, které vyvíjely činnost proti svrchovanosti, samostatnosti a celistvosti demokraticko – republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky.“¹¹⁸

č. 5/1945 podle § 2 odst. 2 se majetek osob státně nespolehlivých dává pod národní správu.

č. 128/1946 v § 4 odst. 1 je stanoveno, že majetek, který byl v době nesvobody konfiskován Německou říší a nárok na něj by jinak příslušel osobám státně nespolehlivým, se pokládá za majetek konfiskovaný Československou republikou podle dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb.

¹¹⁷ Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.[online]. c 2006. [cit. 31. 5. 2011] Dostupné z:<
<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.

¹¹⁸ Dekret presidenta republiky ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.[online]. c 2006 [cit. 31. 5. 2011]. Dostupné z:<
<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/1081945.html>.

č. 33/1945 dle § 5 „Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem, anebo zvláštními okolnostmi, pozbývají československého státního občanství.“¹¹⁹

Československé úřady tedy důvody pro konfiskaci shledaly a to s účinností od roku 1945, resp. 1946. Majetek Colloredo-Mansfeldů převzal stát, nebo na něj byla uvalena nucená správa. Přesto se v této tíživé situaci svitla Vicardovi Colloredo-Mansfeldovi nepatrná naděje. Štáb partyzánské skupiny v okrese Plzeň, Příbram a Dobříš mu vydal potvrzení¹²⁰ o jeho činnosti v partyzánské skupině plukovníka Boguna a vykonával zvláštní úkony partyzánů. „Dne 29. 4. 1945 p. Colloredo-Mansfeld se zbraní v ruce spolu s partyzány ochraňoval město Dobříš před německými bandami do příchodu Rudé armády. Styk p. Colloredo Mansfelda s Němci byl nařízen zvláštním úkolem partyzánů za účelem rozšíření partyzánského hnutí v Československé republice.“¹²¹ Také obyvatelé Dobříše se postavili za Vicarda Colloredo-Mansfelda a sepsali prohlášení adresované ministerstvu vnitra, v němž podali svědectví, že jej považují za svého spoluobčana a stojí za jeho ctí.“¹²²

Podobné podpory se dostalo i Josefovi Colloredo-Mansfeldovi. V jeho prospěch hovoří i samotné hlášení strážmistra Klabana ze září roku 1945, který pro Ministerstvo vnitra vyhodnocoval chování Josefa za jeho pobytu v Rozbeřicích. V hlášení zmiňoval, že Josef Colloredo-Mansfeld velmi dobře vycházel se svými bývalými zaměstnanci, kteří jej v tíživé situaci podporovali nejen finančně. Dále se také postaral o anglické parašutisty a přechovávala je u sebe několik dní.

I přes veškerou snahu obou bratrů se jim nepodařilo vyvrátit obvinění, která proti nim vyvstala. Jen u jejich bratra Jeronýma, vlastnického Zbiroh, nebyl jeho postoj ani nárok na velkostatek zpochybněn. V té době byla na obranu Josefa

¹¹⁹ Ústavní dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské. [online]. c 2006. [cit. 31. 5. 2011]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html>>

¹²⁰ Dne 11. srpna 1945.

¹²¹ Cit. dle: ABS 305-64-1/102.

¹²² Cit. dle: MAŠKOVÁ, A. *Weikhard Colloredo-Mansfeld*, Seminární práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy a filosofie 2010.

v Opočně organizována podpisová akce¹²³, ve které občané stvrzovali, že byl dobrým Čechem a během okupace byl Němci perzekuován.¹²⁴

5.3 Svědectví zaměstnanců Opočna o Josefu Colloredo-Mansfeldovi

Václav Mareš – lesní geometr

Václav Mareš byl na Opočně zaměstnán jako lesní geometr od roku 1928. Ve své výpovědi potvrdil, že se na velkostatku mluvilo vždy česky, i mezi příbuznými. Josefa Colloredo-Mansfelda považoval za dobrého Čecha, který se ani nestýkal s Němci. V roce 1943 Josefa několikrát navštívil v jeho domě v Rozběhicích, přítomen zde byl i jeho švagr Silva Taroka.¹²⁵ Josef upozornil na to, že jeho švagr je také českého smýšlení a mohou tedy před ním mluvit zcela otevřeně o všech věcech. Během rozhovorů se Václav Mareš přesvědčil, oba stojí na straně Čechů a jsou proti Říši a nacismu.¹²⁶

Alois Schenk - účetní velkostatku

Alois Schenk byl zaměstnán jako účetní na Opočnu od roku 1935. Dokládá, že od samého začátku se na velkostatku hovořilo česky a majitelé jej také upozornili, že si zakládají na přesnosti daňového přiznání, aby nepoškozovali stát. Dále také potvrdil, že Josef Colloredo-Mansfeld se před i v době okupace choval jako řádný Čech, byl vždy velice vstřícný ke svým zaměstnancům i obyvatelům Opočna. S Němci se nestýkal, na zámek chodily hlavně kontroly z Gestapa. Rozmlouvali spolu o politické situaci, Josef mu také prozradil, že poslouchá cizí rozhlas a zajímá

¹²³ Členové vyšetřovací komise byli Alois Homolka a Jaroslav Bohata. Svědci byli vyzváni, aby odpovídali pravdivě, aby svou výpověď byli schopni stvrdit přísahou.

¹²⁴ ABS 305-64-1/84. 20. října 1945.

¹²⁵ Důstojník říšské německé armády. ABS 305-64-1/62.

¹²⁶ ABS 305-64-1/61-62.

se o zprávy z Londýna. Na svém panství zaměstnával hlavně Čechy, dále podporoval české menšinové školy, sirotčince a chudobince a chudé obyvatelstvo.¹²⁷

Karel Eigelt

Karel Eigelt byl ve službách od roku 1929 na opočenském velkostatku a dokládá, že se na něm úřadovalo pouze v češtině. Po uvalení nucené správy na Opočno bylo zaměstnancům zakázáno udržovat osobní kontakty se správcem Georgem Beckem. Josefa Colloredo-Mansfelda považoval za čestného člověka, který v době před okupací pomáhal občanům Opočna, podporoval vdovy a sirotky. Byl členem Národního souručenství, s Němci se nestýkal.

Stanislav Řeháček – lesní hajný

Stanislav Řeháček vypověděl, že znal dr. Josefa Colloredo-Mansfelda celých šestnáct let, co u něj pracoval na Opočně. Hovořili spolu pouze česky a v době okupace byl odpůrcem tohoto režimu. „Tuším roku 1940 byla jednoho dne v Ledcích lesnická exkurse (...) dr. Josef byl určen k tomu, aby uvítací řeči zahájil exkursi. Exkursi ale zahájil proslovem českým.“¹²⁸ Toto jednání mu také bylo německými úředníky vytýkáno. Z jara roku 1945 zastihnul Stanislav Řeháček oboře několik Rusů, kteří mu na papír napsali vzkaz. Jelikož věděl, že Josef Colloredo-Mansfeld rusky umí, šel právě za ním. Ten zareagoval velice rychle, ovšem Rusy již nezastihl, „říkal, že je to škoda, že zde byla příležitost založit partyzánskou četvu a že by se lehko dal zajistit Němec Thorauscha, že by se pak lehko dalo získati zbraní od Němců v oboře ubytovaných.“¹²⁹

Během okupace byl pro své české smýšlení Němci perzekuován, pro obyvatele Opočna byl dobrým Čechem, a proto mu pomáhali v době, kdy jeho manželka byla na smrt nemocná a celá rodina strádala. Se svou dcerou i manželkou mluvil česky.

¹²⁷ ABS 305-64-1/61-62.

¹²⁸ Cit. dle: ABS 305-64-1/61-64.

¹²⁹ Cit. dle: ABS 305-64-1/65.

Jiří Hesoun – hospodářský správce

Jiří Hesoun byl ve službách Colloredo-Mansfeldů od roku 1917, díky tomu také potvrzuje, že se po roce 1918 se mluvilo na velkostatku Opočno pouze česky. S Němci se Josef nestýkal, naopak je kritizoval a odsuzoval tento režim. Z rozhovorů zjistil, že Josef poslouchá cizí rozhlas a celkově jej považoval za dobrého Čecha. S ostatními příslušníky rodiny nepřišel do kontaktu, ale jej samotného si velice vážil a v době velké nouze, kdy byl také perzekuován, mu pomáhal zejména finančně.

Josef Toman – správce zámku

Josef Toman pracoval pro rodinu Colloredo-Mansfeldů po dobu 33 let. Josefa znal přímo osobně a považoval jej za demokratického člověka a dobrého Čecha. V roce 1940 byl přeložen z Dobříše na zámek Opočno. V té době ještě zámek patřil Colloredo-Mansfeldům a sám Josef na zámku bydlel s rodinou. O rok později byla na velkostatek uvalena nucená správa a novým správcem se stal Němec Georg Beck. Mezi Beckem a Josefem Colloredo-Mansfeldem panovala značná nevraživost. K obyvatelstvu v Opočně se vždy choval přátelsky, dokonce byl na policejním úřadě veden jako Čech a měl nárok na potravinové lístky.

Jan Falta – lesní hajný

Jan Falta byl zaměstnán jako hajný na Opočně od roku 1934. Po roce 1938 Josef Colloredo-Mansfeld velmi soucítil s obyvatelstvem, proto hajnému Faltovi nařídil, aby nevybíral žádné poplatky za sběr lesních plodin apod. Počátkem roku 1940 se účastnil honu, kde se stranil Němců, mluvil zde česky a nikdy nezdravil se zdviženou pravicí. Získal si důvěru Jana Falty, proto mu prozradil úkryty ruských válečných zajatců, kteří utekli ze zajateckých táborů a směřovali do Jugoslávie k Partyzánům.

Jeho smýšlení bylo vždy protinacistické a stejného názoru nabyt ohledně jeho rodiny.¹³⁰

Václav Smolík – zřízenec zámku

Václav Smolík pracoval na velkostatku Opočno více jak 20 let. S Josefem Colloredo-Mansfeldem by ve styku téměř denně, o politice spolu nehovořili, ale z jeho projevu bylo jasně patrné, jaký postoj vůči Němcům zaujímá. Dokládá, že na Opočně byli zaměstnáváni pouze Češi, s Němci se nestýkal. Také jeho žena obstojně hovoří česky.¹³¹

Květa Hostovská rozená Ondráková - úřednice

Květa Hostovská znala Josefa Colloredo-Mansfelda již od svého dětství, kdy se nejen k její rodině zachoval velmi přátelsky, pomáhal obyvatelům Opočna, jak jen to bylo možné, přestože sám již v době okupace na tom nebyl finančně dobře. Považuje jej i jeho rodinu za českou a demokraticky smýšlející.¹³²

Josef Chlumský – zubní technik

Josef Chlumský se poprvé setkal s Josefem Colloredo-Mansfeldem až v roce 1940 v době okupace. Mluvili spolu o politice i sociálních otázkách, nabyt tak dojmu, že se jedná o demokratického člověka, společně poslouchali zahraniční rádio a z jeho vystupování bylo patrné, že je proti všemu německému. Také jeho manželka se pilně učila česky a její smýšlení bylo rovněž jako Josefa české.

¹³⁰ ABS 305-64-1/68.

¹³¹ ABS 305-64-1/68-69.

¹³² ABS 305-64-1/70-71.

Vladimír Endt – ředitel spořitelny a předseda místního národního výboru

Vladimír Endt ve své výpovědi potvrzuje, že Josef Colloredo-Mansfeld byl velký odpůrce nacismu, bojkotoval i společnost říšských Němců, přestože byl v počátcích nucené správy zván do lovecké společnosti.¹³³ Také se ohradil proti nařízení při nucené správě, aby český personál na zámku byl nahrazen Němci.¹³⁴

Bohumil Vala – vrchní zahradník

Bohumil Vala mluvil o Josefovi jako dobrém Čechovi, který doufal v brzký konec války a vítězství Spojenců. Mezi obyvateli byl velmi oblíben, od Bohumila Valy získával i informace z cizího rozhlasu a také mu nakázal, aby veškeré zakázky a objednávky pro zámecký park zadával pouze českým firmám.¹³⁵

Helena Kodátková – vychovatelka Josefových dcer Kristiny

Helena Kodátková byla od 1. ledna 1941 vychovatelkou Kristiny Colloredo-Mansfeldové. Byla Josefem požádána, aby při výchově dcery mluvila česky, i na její matku, která byla původem Rakušanka.

Po atentátu na Heydricha¹³⁶ bylo zastřeleno mnoho lidí, mezi nimi byli i blízcí příbuzní Heleny Kodátkové. Josef Colloredo-Mansfeld se rozhodl, že pomůže dětem z takto poznamenaných rodin a daroval jim 3 000 Kč s přáním, aby se nikdo nedozvěděl, kdo tyto peníze daroval.¹³⁷

¹³³ ABS 305-64-1/70-72.

¹³⁴ K výměně českých zaměstnanců ale nedošlo, neboť Němci neměli na tato místa dostatek lidí. ABS 305-64-1/70-73.

¹³⁵ ABS 305-64-1/70-75-76.

¹³⁶ Zastupující říšský protektor, atentát byl spáchán 27. 5. 1942.

¹³⁷ Později se Helena Kodátková dozvěděla, že tyto peníze pocházely z tajného fondu ilegální činnosti dr. Josefa Colloredo-Mansfelda. ABS 305-64-1/79.

6. Konfiskace versus navrácení

Některý majetek byl Coloredo-Mansfeldům navrácen ihned po skončení války. Jednalo se o panství Zbiroh, na kterém hospodařil Jeroným mladší. Během války byl totálně nasazen, lidé jej ale znali, a proto neměl po válce problém získat potřebná potvrzení o svém chování za okupace.

Josefova a Vicarda situace byla mnohem komplikovanější. Po konfiskacích svých velkostatků v roce 1942 byli vystěhováni a žili jinde. Nepomoha ani potvrzení z míst, kde v době války pobývali. Obyvatelům Opočna i Dobříše se ztratili z očí a ti si mohli na věc vytvořit vlastní názor, zejména když na dobříšském velkostatku pobývali říšští protektoři.

„Vikard byl sice ve spojení s ruskými partyzány, ale Rudá armáda brzy odešla, a proto platilo, co řekl dobříšský starosta. A starosta se na schůzi komunistické strany dozvěděl, že se šlechtě stejně zámky brzy vezmou, usoudil, že bude lepší, když k tomu dojde dřív než později, a odmítl Vikardovi potvrzení o národní spolehlivosti vystavit.“¹³⁸

Konfiskace byla z právního hlediska velice sporná, také v ní bylo opomenuto, že právě Vicard stál u podpisu manifestu české šlechty v roce 1938 a 1939¹³⁹. a druhý manifest podepsali i ostatní příslušníci rodiny. Vicardův majetek byl zkonfiskován na základě prohlášení jeho otce Jeronýma staršího, který při sčítání lidu v roce 1930 uvedl, že státní příslušnost jeho syna je německá.

Národní výbor s místní rolnickou komisí v Dobříši předali 14. října 1945¹⁴⁰ zkonfiskovaný zemědělský majetek Josefa a Vicarda Coloredo-Mansfelda do rukou Československé republiky¹⁴¹ Tehdejší ministr kultury Zdeněk Nejedlý jej daroval

¹³⁸ Cit. dle: VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*. Praha, 2000. str. 76.

¹³⁹ Jednalo se o: *Prohlášení členů starých rodů vzhledem k nedotknutelnosti území Českého státu a Prohlášení české a moravské šlechty*.

¹⁴⁰ VACULÍK, Pavel. *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha, str. 45.

¹⁴¹ Slavnostní projev zde měl Ing. Jiří Kořátko, který zastával významné pozice na Ministerstvu zemědělství.

Syndikátu československých spisovatelů.¹⁴², jehož jménem poděkoval spisovatel Jan Drda.

V té době byli oba bratři již delší dobu sledování ministerstvem vnitra, které požadovalo, aby byli oba bezodkladně připraveni k odsunu do Německa¹⁴³. Nedlouho na to byli zadrženi¹⁴⁴ a umístěni do internačního tábora na Vinohradech.

Vicardův zdravotní stav byl ale velmi vážný¹⁴⁵ a musel být převezen do nemocnice. O jeho nemoci a převezení do Vinohradské nemocnice¹⁴⁶ se také zmiňuje článek z Rudého práva¹⁴⁷ nazvaný: *Mansfeld-Colloredo chce vyhnat české spisovatele*, kde autor doslova píše, že „si Mansfeld Colloredo docela pěkně žije v jedné zdejší nemocnici.“¹⁴⁸

Jeho bratr Josef byl vězněn na Hagiboru v nedůstojných podmínkách. Vyšetřováním celého případu byl pověřen ing. Vladimír Mudra¹⁴⁹. Komplikace ale nastala tehdy, kdy Okresní vyšetřující komise v Opočně vyslechla svědky, kteří podali výpověď ve prospěch Josefa Colloredo-Mansfelda¹⁵⁰. Tato svědeckví zkomplikovala situaci a Komunistická strana Československa byla donucena jednat. Obvodní sekretariát KSČ poslal 20. května 1945 ministru vnitra Václavu Noskovi zprávu o podpisové akci, v níž žádá tuto akci „potlačit, poněvadž se zdá, že se několik podpisových archů vymklo jeho bdělosti, prosíme, abys jejich účín na příslušných místech laskavě zneškodnil, aby omezenost několika jednotlivců nebyla na škodu celku“¹⁵¹.

¹⁴² 4. září 1945.

¹⁴³ Oba totiž dle názoru MV pozbyli československou státní příslušnost tím, že se v době zvýšeného ohrožení republiky ucházeli o udělení státní německé příslušnosti, aniž tomu byli donuceni nátlakem, či jinými okolnostmi. Dále spis ze dne 17. září 1945 uvádí, že dalším důvodem pro jejich vyhoštění jsou písemná prohlášení obou bratrů o věrnosti německé říši a jejich německé smýšlení, včetně německých škol. ABS 305-64-1/1.

¹⁴⁴ 22. září 1945.

¹⁴⁵ Měl zhoubný nádor plic, v zimě 1944/45 se podrobil operaci dne 2. 1. 1945. Archiv *Fakultní nemocnice Královské Vinohrady*.

¹⁴⁶ Konkrétně do Státní všeobecné veřejné nemocnice Na Královských Vinohradech, ve které podle lékařské zprávy pobýval ještě 18. 12. 1945 (*„jeho stav je velmi vážný a předpověď do budoucna špatná [...]musí být pod stálým lékařským dozorem a ve stálém léčení“*). Cit. dle: MAŠKOVÁ, A.: Weikhard Colloredo-Mansfeld, Seminární práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy a filosofie 2010.

¹⁴⁷ Ze dne 21. listopadu 1945.

¹⁴⁸ Cit. dle: ABS 305-64-1/85.

¹⁴⁹ Vyšetřovatel StB.

¹⁵⁰ Viz str. 34-38.

¹⁵¹ Cit. dle: ABS 305-64-1/84.

Následně na to byl s občany, kteří podepsali své výpovědi, proveden nový protokolární výslech. Ze sta vyslechnutých na své výpovědi a podpisu trvalo 47 občanů a 53 svou výpověď odvolalo.¹⁵² Stále však pro zadržení Josefa a Vicarda chyběly náležité důkazy, proto vzrůstal tlak na jejich propuštění. Na stranu Josefa a Vicarda se postavila řada osobností, například: „královéhradecký biskup dr. Mořic Pícha, zástupci demokratických stran, ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka a ministr pošt František Hála“¹⁵³. Dále byl ochoten ve prospěch internovaného podat svědectví i Alois Fišárek¹⁵⁴, pražský akademický malíř, jež měl blízký vztah k Opočensku.

Proticollaredovská kampaň se nevyhnula ani Jeronýmovi, sídlícímu na Zbirohu.¹⁵⁵ Měla podobu dvou článků, které byly otištěny v Rudém právu. Oba články obsahovaly propagandistické informace, ale skutečné důkazy, kterými by prokázali kolaboraci Colloredo-Mansfeldů, chyběly. Nezbyvalo tedy nic jiného, než oba bratry propustit¹⁵⁶ do domácího ošetření a vyšetřovat je na svobodě.

Josefovi, který byl vězněn na Hagiboru a následně propuštěn do domácí péče, bylo zakázáno vycestovat a musel se jednou týdně hlásit na Zemském odboru bezpečnostním. Zároveň v té době podal prostřednictvím svého zástupce odvolání k Zemskému národnímu výboru v Praze¹⁵⁷, omlouval zde své jednání za okupace a odmítl argument, že by byl zrádce.¹⁵⁸

Vicardovi, který trpěl rakovinou plic v pokročilém stádiu a jeho život byl vážně ohrožen, bylo nařízeno „hlásiti se vždy jednou týdně v době nemocničního ošetřování orgánu SNB, konajícímu v nemocnici službu. Bude-li z nemocničního ošetřování propuštěn, budiž mu stanovena povinnost hlásiti se vždy jednou týdně

¹⁵² Cit. dle: ABS 305-64-1/97.

¹⁵³ ŽUPANIČ, Jan. *Mezi dvěma ohni. Colloredo-Mansfeldové ve 40. letech 20. století*. Konference: Šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století., str. 12.

¹⁵⁴ ABS 305-64-1/105.

¹⁵⁵ Autor článku *Mansfeld Colloredo chce vyhnat české spisovatele*, v něm poukazuje na to, že Jeroným ze Zbirohu ještě nebyl vyšetřován, ale že se to v nejbližší době změní. *Na venkově nejsou zrádci?* ze dne 21. listopadu 1945 poukazuje na Jeronýma Colloredo-Mansfelda, kterému ještě nebyl zabrán majetek.

¹⁵⁶ Na příkaz ministerstva vnitra z 21. prosince 1945, který vydal Zemský národní výbor v Praze, č. j. 613/4-45-III-Pk, jímž rozhodl ve smyslu §u 3, odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb. o tom, že dr. Josef Colloredo-Mansfeld je osobou německé národnosti. ŠŮLA, J.: *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002str. 15.

¹⁵⁷ ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 15.

¹⁵⁸ Reagoval tak na výměr z 5. prosince 1945.

Ředitelství národní bezpečnosti v Praze, odd. Státní bezpečnosti“¹⁵⁹. Další jeho osudy jsou téměř nejasné. Zpráva zasláná prezidentské kancelář zmiňuje, že Vicard Colloredo-Mansfeld zemřel ve vinohradské nemocnici 10. října 1946. Dále však existuje spis, ve kterém Magistrát hl. m. Prahy zažádal o podání informací ohledně Vicarda, z důvodu jeho žádosti o přiznání státního občanství. Známo je však pouze to, že dne 16. června 1946 zemřel v Paříži, není proto možné, aby v říjnu žádal o občanství.¹⁶⁰

Počátek roku 1946 vyplnily snahy ministerstva vnitra nalézt originál Vicardovy přihlášky¹⁶¹, ze kterého by jasně vyplývalo, že se žadatel ucházel o německou státní příslušnost. „Po tomto dokumentu jsem se již před časem sháněl, když mě ministerstvo zemědělství žádalo, aby jim byl zapůjčen, protože je ho třeba jako důkazního prostředku před NSS. Nebude-li tento dokument předložen, může nastat nemilá věc, že konfiskační nález bude zrušen a majetek navrácen původnímu majiteli.“¹⁶²

Do centra pozornosti Státní bezpečnosti se tak dostali kvůli dlouhodobé nemoci Vicarda a jeho blízkému konci, zbylí dva bratři. Dne 30. ledna 1946 bylo Josefovi zamítnuto odvolání¹⁶³ k Zemskému národnímu výboru s poukazem na skutečnost § 3, odst. 2 dekretu 12/1945, podle kterého „s konečnou platností rozhoduje ministerstvo zemědělství a ministerstvo vnitra. Proto odvolání proti konfiskaci velkostatku Opočno se odmítá jako nepřípustné a rozhodnutí o konfiskaci je konečné“.¹⁶⁴

Pozornosti úřadů neunikl ani druhý bratr Jeroným. O tom, že jim byl trnem v oku a byl dlouhodobě sledován, dokládá hlášení¹⁶⁵ Zemského odboru bezpečnosti, ve které je psáno, že na panství Zbiroh „se dostavil dne 10. 1. 1946 americký

¹⁵⁹ Cit. dle: ABS 305-64-1/3.

¹⁶⁰ MAŠKOVÁ, A.: Weikhard Colloredo-Mansfeld, Seminární práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy a filosofie 2010.

¹⁶¹ Tzv. Fragebogen.

¹⁶² Cit. dle: ABS 305-64-1/33. Referent Šebestík dále oznamuje, že si jej měl vypůjčit dr. Mudra z ministerstva vnitra, který ovšem tuto skutečnost popírá. Hledaný dotazník se nenašel ani do roku 1948.

¹⁶³ Z 24. prosince. 1945.

¹⁶⁴ Cit. dle: ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 15.

¹⁶⁵ Ze dne 19. února 1946.

velvyslanec Steinhardt na odstřel jelena ve zbirožském revíru. Přijel v odpoledních hodinách, společně s Mansfeldem a byli pohoštěni statkářem Vackem ze Zbiroha“.¹⁶⁶

V březnu roku 1946 podal Josef Colloredo-Mansfeld prostřednictvím svého advokáta JUDr. Jaroslava Čulíka odvolání k Nejvyššímu správnímu soudu v Praze. Argumentoval, že k zjištění národnosti je kompetentní místní národní výbor, v jehož obvodu se nachází konfiskovaný majetek.¹⁶⁷ Soud si vyžádal spis, jež se týkal Josefa Colloredo-Mansfelda, žádosti ministerstvo zemědělství vyhovělo 18. května 1946, ale stížnost odmítlo z důvodů, že konfiskace na Opočně proběhla díky vyhlášce Okresního národního výboru v Novém Městě nad Metují, dne 19. prosince 1945 a o několik dní později vydal Zemský národní výbor v Praze výměr¹⁶⁸ o zavedení národní správy na panství Opočno, jehož majitelem byl Josef Colloredo-Mansfeld mladší. Právě proti tomuto výměru se Josef odvolal. Toto odvolání nabralo mezinárodního rozměru, proto jím byl pověřen dr. ing. Jiří Kořátko. Ten spatřoval výměr zemského národního výboru v Praze z 30. ledna v souladu se zákonem.

V prosinci roku 1946 zaslal Josef Colloredo-Mansfeld do Národního pozemkového úřadu žádost, ve které si nárokoval některé věci ze zařízení Opočenského zámku. Svou žádost odůvodnil tím, že se jedná o předměty, které patřily jeho strýci Josefu Colloredo-Mansfeldovi staršímu, proti kterému nebylo zahájeno konfiskační řízení.¹⁶⁹ Za kladné vyřízení se přimluvil i místopředseda Národního památkového fondu J. Cuhra, který udává, že Josefa Colloredo-Mansfelda považuje za národně spolehlivého, existují také doklady o jeho styky s ilegálním hnutím a v neposlední řadě zmiňuje působení jeho bratra Bedřicha u československé armády v Anglii. V samotném závěru si přeje být o vyřízení žádosti informován.¹⁷⁰ Touto žádostí vyvstaly na povrch nové skutečnosti a svědectví a celý případ poměrně zkomplikovaly.

¹⁶⁶ Cit. dle: ABS 305-64-2/2. Vacek byl bývalý funkcionář agrární strany, udržoval kontakty s americkou zpravodajskou službou. Tímto se StB domnívala, že Jeroným Colloredo-Mansfeld bude v úzkém spojení se západem, soudě podle již dříve zadrženého dopisu ilegální cestou do Bavor. Viz ABS 305-64-2/3-8.

¹⁶⁷ ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 15.

¹⁶⁸ Důvodem výměru o zavedení národní správy se stala skutečnost, že majitel byl národnosti německé dle dekretu 5/1945 Sb. Dle Šůly měl být důvod konfiskace určen dle paragrafu 3, odst. 1a) dekretu č. 12/1945 Sb. ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 15.

¹⁶⁹ Josef Colloredo-Mansfeld starší získal 13. října 1945 Osvědčení o národní spolehlivosti. Vydal mu jej československý národní výbor v Paříži, dále získal potvrzení, že byl členem Sokola v Dobříši a jeho zakládajícím členem.

¹⁷⁰ ABS 305-64-2/105.

Ministerstvu vnitra sice chyběly důkazy o kolaboraci Colloredo-Mansfeldů, chyběl tzv. Fragebogen¹⁷¹ – dotazník k zjištění národní příslušnosti, přesto se stále snažilo rodinu zdiskreditovat a v očích ostatních pošpinit.

V lednu 1947 byly zaslány ministru vnitra Noskovi informace o Josefovi a Vicardovi Colloredo-Mansfeldovi. Jsou zde hlavně zmiňovány okolnosti ohledně německých škol, které bratři absolvovali¹⁷², žádost o německé občanství během okupace, z čehož tedy má dle zprávy jasně plynout jejich německé smýšlení. Krom jejich životopisných údajů je zejména vyzdvihován fakt, že se Josef oženil na počátku okupace s Němkou, jejíž bratr byl členem SS v hodnosti Hauptscharführera.

Dále jsou uvedeny rozpory ohledně jeho národnosti. Některé spisy o něm hovoří jako o protektorátním příslušníkovi, jiné jako o německém. Autor také uvádí, že „po přečtení spisů jsem toho názoru, že prohlášení Josefa Colloredo-Mansfelda o jeho české národnosti a o kladném postoji k českému národu není věrohodné“.¹⁷³ V útoku proti Colloredům dále pokračoval výrokem „Myslím, že Josef Colloredo-Mansfeld patří mezi ty býv. rakouské šlechtice, kteří hleděli s úctou nejvýše na svého císaře ve Vídni, ale nenašli za staletí kladný poměr k lidu, který pro ně na panství pracoval. Je to šlechta mezinárodní y mluvit o národní je nemožné. Za první republiky za 20 let měli negativní poměr k Republice.“¹⁷⁴ Dle jeho názoru byli v průběhu války loajální vůči Němcům, teprve až po konfiskaci majetku Němci a jasného vítězství Spojenců se přidali na stranu Československé republiky.¹⁷⁵

Dotazník k zjištění německé národní příslušnosti se nepodařilo dohledat, tím chyběly důkazy proti Josefu Colloredo-Mansfeldovi. Ministerstvo vnitra tedy přišlo s jiným řešením. 17. ledna 1947 navrhlo udělit Josefovi tzv. výjezdní povolení, pokud on sám o něj zažádá.¹⁷⁶ Ten o něj sice zažádal, jelikož ale trval na přidělení československého pasu s možností návratu do Československa, byla jeho žádost zamítnuta a povolení nezískal.

¹⁷¹ Dochovaly se pouze kopie u Jeronýma staršího a Jeronýma mladšího, originály se nepodařilo objevit.

¹⁷² O českých školách se zde autor nevyjadřuje.

¹⁷³ Cit. dle: ABS 305-64-2/40.

¹⁷⁴ Cit. dle: ABS 305-64-2/40.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Plk. Janda doporučil, aby se Josef Colloredo-Mansfeld před svým odjezdem do ciziny, vypořádal s československými úřady, zejména Národním pozemkovým úřadem. Nebude mu vystaven československý cestovní pas, získá pouze výjezdní povolení, pokud se zaváže, že souhlasí s odjezdem z ČSR a nebude žádat o návrat zpět. ABS 305-64-2/35.

Tak selhal další pokus Komunistické strany zbavit se možného „nepřítele státu“, který se snažil získat zpět svůj majetek, který mu byl republikou zabaven. Následovalo zrušení výměru ministerstva zemědělství z 30. ledna 1946 Nejvyšším správním soudem¹⁷⁷. Toto rozhodnutí bylo velkou nadějí pro Josefa Colloredo-Mansfelda, který tak mohl doufat v navrácení svého majetku.

Dne 14. července 1947 vydala Obvodní rada pro Prahu I-VI Josefu Colloredo-Mansfeldovi Osvědčení o státní a národní spolehlivosti.¹⁷⁸

I přes rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se stále Ministerstvo vnitra nevzdalo a pokračovalo v pátrání po dotazníku¹⁷⁹ Josefa Colloredo-Mansfelda. Zašlo v jeho případě až tak daleko, že byla dokonce 11. září 1947 o Josefovi podána zpráva ve znění: „Váš přípis č. j. (...) ze dne 4. září t. r. jsme předali k přímému vyřízení Zemskému národnímu výboru v Praze XVI, protože originál přihlášky o německou st. příslušnost se nachází na ZNV v Praze XVI.“¹⁸⁰ Byl to pouze zastírací manévr Strany, existence dotazníku nebyla doložena.

Kauza Josefa Colloredo-Mansfelda a okolností, jež kolem ní vyvstaly, však začaly poutat pozornost řady vrstev společnosti. Nemůžeme opomenout např. postoj prezidenta Edvarda Beneše, který dokonce žádal Zemský národní výbor, aby vyhověl výnosu ze dne 4. září 1947, týkajícího se osvědčení o státní a národní spolehlivosti.¹⁸¹ O necelý měsíc později získal ještě od Okresního výboru v Dobrušce osvědčení o československém státním občanství.¹⁸²

V říjnu 1947 získal prozatímní cestovní pas pro cestu do Francie, Rakouska a Švýcarska s platností do 30. června 1948.¹⁸³ I přes veškeré snahy, které podnikl pro navrácení svého majetku, prohlásilo ministerstvo zemědělství na konci roku 1947 „opočenský zámek a další nemovitosti za státní kulturní majetek a Josef Colloredo-

¹⁷⁷ V něm ministerstvo zemědělství odmítlo Josefovo odvolání proti výnosu NV v Praze ze dne 5. prosince 1945, který jej označil za osobu německé národnosti a vztahoval se na něj dekret č. 12/1945 Sb.

¹⁷⁸ Osvědčení není opatřeno razítkem, ani podpisem ministerstvem vnitra.

¹⁷⁹ Fragebogen.

¹⁸⁰ Cit. dle: ABS 305-64-2/76.

¹⁸¹ ABS 305-64-2/75.

¹⁸² 4. 2. 1949 bylo prohlášeno za neplatné, z důvodu vyplnění Fragenbogenu (přestože se nenašel originál). ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 16.

¹⁸³ V kolonce o státní příslušnosti bylo vyplněno, že majitel pasu ji nemá ještě doposud určenou a pas byl označen jako „neprodloužitelný“.

Mansfeld se s rodinou znovu stěhoval.¹⁸⁴ Odjel do rakouského Innsbrucku, kde měla rodina jeho ženy malý pension. Nečekal ani na vyřešení svých soudních sporů, neboť tušil, že se k moci dostane Komunistická strana, která vezme případ pevně do svých rukou.

Tato situace skutečně nastala po únoru 1948, kdy přišla dne 6. září 1948 zpráva z ministerstva vnitra s informacemi, že celá kauza rodiny je považována za vyřešenou, neboť „nikdo z Colloredo-Mansfeldů neobdrží čl. státní občanství, neboť Colloredo-Mansfeldové jsou německé národnosti a na zachování čl. státního občanství nárok nemají.“¹⁸⁵ Je tedy navrhovaná konfiskace jejich majetku, protože jsou chápáni jako státně i národně nespolehliví.

O několik dní později doporučil dr. Mudra Zemskému národnímu výboru urychlit provedení konfiskace majetku Colloredo-Mansfeldů, neboť se jedná o Němce, kteří nemají kladný vztah k lidově-demokratické republice.¹⁸⁶ O brzké vyřešení případu se zasloužilo sdělení, které zaslalo ministerstvo zemědělství v Praze Národnímu pozemkovému fondu dne 27. října 1948. Jedná se o zrušení konfiskačního výměru zemského národního výboru v Praze ze dne 5. 12. 1945¹⁸⁷ Tato zpráva překvapivě tvrdí, že „ze správních spisů je prokázáno, že knihovním vlastníkem ke dni 23. 6. 1945 byla Říše německá a že tedy knihovním vlastníkem zemědělského majetku prohlášeného uvedeným rozhodnutím zemského národního výboru za zkonfiskovaný není stěžovatel.“¹⁸⁸ Z výše uvedeného záznamu tedy vyplývá, že tehdy rozhodoval zemský národní výbor o majetku, jenž dané osobě nepatřil, neboť nebyl zapsaný v knihovním vlastnictví. Rozhodnutí z něho vyplývající bylo tedy nezákonné a mělo být zrušeno a i následné odvolání Josefa Colloredo-Mansfelda bylo ze stejných důvodů zamítnuto.¹⁸⁹

¹⁸⁴ Cit. dle: DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů*, Praha 2006, str. 8.

¹⁸⁵ Cit. dle: ABS 305-64-2/101.

¹⁸⁶ ABS 305-64-2/107.

¹⁸⁷ Kterým bylo rozhodnuto, že Dr. Josef Colloredo-Mansfeld v Opočně spadá pod ustanovení § 1, odst. 1, písm. a/, § 2, odst. 1 a § 3 odst. 1, písm. a/dekretu č. 12/1945.

¹⁸⁸ Cit. dle: ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002, str. 16.

¹⁸⁹ Zpráva s tímto sdělením byla doručena Josefu Colloredo-Mansfeldovi i jeho právnímu zástupci JUDr. Jaroslavu Čulíkovi dne 16. 12. 1948.

6.1 Colloredo-Mansfeldové v emigraci

V této bezvýchodné situaci již Josef Colloredo-Mansfeld pobýval i se svou rodinou v Rakousku, kde také 8. listopadu 1948 získal rakouské občanství. Později žil v Kanadě, kde nedaleko Toronta založil (za finanční podpory svého strýce) ovocnou farmu. V roce 1953 zemřela Josefova manželka Anna a on zůstal jen sám se svou dcerou.¹⁹⁰ Do Evropy se pak vrátil až ke stáru se svou dcerou Kristinou, ale Československo odmítal navštívit. „Zemi za železnou oponou označoval za Rusko, za kus Asie, a protože v ní vládli komunisté, odmítal s ní mít cokoli společného.“¹⁹¹ Nevěřil, že by jim komunisté někdy panství vrátili, přesto na naléhání svého vnuka Leonarda odkázal ve své závěti Opočno dceři Kristině. Zemřel 30. ledna 1990 v Salzburgu.

Josefovo jednání následoval i bratr Bedřich, který, který se usadil v americkém státě Illinois, kde vyučoval historii a literaturu na univerzitě. Také on se vrátil do Evropy, žil v Rakousku, ale po roce 1989 se na rozdíl od svého bratra Josefa, vrátil i do Československa.¹⁹², kde svému synovi Jeronýmovi už jen ukázal jeho domov, zemřel v roce 1991.

U posledního z bratrů, Jeronýma, kterému jako jedinému stát navrátil po válce majetek, vyvlastnili panství Zbiroh jako první. Stalo se tak obdobným způsobem jako u výše zmíněného Opočna a Dobříše. I on se tedy rozhodl odjet z Československa¹⁹³ a několik měsíců pobýval bez dokladů ve Švýcarsku. Poté se podal žádost na kanadské velvyslanectví, které bylo k němu velmi vstřícné a udělilo mu imigrační vízum. Díky tomu tedy odcestoval do Kanady, kde žil více jak 40 let. Od sedmdesátých let se ale začal pravidelně vracet do Československa a po pádu komunismu se zde usadil již natrvalo. Po smrti svého bratra Josefa mu připadl titul *knížete*¹⁹⁴ a zemřel v roce 1998.

¹⁹⁰ Znovu se oženil až ve svých sedmdesáti letech se svou ošetřovatelkou. DOČEKAL, B.: Příběhy českých šlechticů, Praha 2006, str. 9.

¹⁹¹ Cit. dle: DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů*, Praha 2006, str. 9, 10.

¹⁹² VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*, Paseka, Praha 2002, str. 85.

¹⁹³ Vycestovat se mu podařilo díky jeho dobrým kontaktům mezi diplomaty.

¹⁹⁴ Neoficiální titul, šlechtické tituly byly zrušeny v roce 1918.

Závěr

Hlavním úkolem mé diplomové práce s názvem „Colloredo-Mansfeldové ve 20. století“, bylo přiblížit osudy této šlechtické rodiny, zejména pak odhalit další etapu historie jejich života, která zatím není dostatečně prozkoumána. K tomu mi posloužil cenný materiál, uložený Archivu bezpečnostních složek a také v Národním archivu. V archivech jsou však informace vedeny pouze do určité doby a z důvodu nízké četnosti pramenů k tomuto období, byl můj výzkum značně ztížen. Některé poznatky bylo možné použít z již zmiňované práce v samotném úvodu, Jaroslava Šůly – *Colloredové a opočenští Colloredové*, ale také z dokumentů, vydaných Památkovým ústavem pod názvem *Pokusy o restituci státního zámku Opočno*.

O vývoji v současné době existují hlavně články v novinách a internetové zdroje, které jsou zaměřeny zejména na vývoj ohledně restituce zámku Opočno, jejíž problematika je stále aktuální, a proto bych jí v závěru věnovala malou pozornost.

Restituce po roce 1989

V roce 1989 došlo k řadě změn, které vedly k pádu komunistického režimu a přeměně politického zřízení i společnosti. Po listopadové revoluci se začaly objevovat první snahy napravit křivdy, které zde byly napáchány za čtyřicet let působení Komunistické strany, mezi nimi i navrácení vyvlastněného majetku.

Byly vydány restituční zákony, které umožňovaly navrátit nezákonně odebraný majetek. Mezi významné restituční zákony z roku 1991 patřil Zákon o mimosoudních rehabilitacích¹⁹⁵ a Zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.¹⁹⁶ I přes velkou snahu nově vzniklé republiky se i

¹⁹⁵ Zákon č. 87/1991 Sb. Jeho snahou je zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd, k nimž došlo v období let 1948 až 1989.

¹⁹⁶ Zákon č. 229/1991 Sb. Jeho cílem je zmírnit následky některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníkům zemědělského a lesního majetku v období let 1948 až 1989, dosáhnout zlepšení péče o zemědělskou a lesní půdu obnovením původních vlastnických vztahů k půdě a upravit vlastnické vztahy k půdě v souladu se zájmy hospodářského rozvoje venkova i v souladu s požadavky na tvorbu krajiny a životního prostředí.

v restitučních řízeních objevují problémy, dochází k restitučním sporům, které trvají roky i několik desítek let.

Restituce panství Zbiroh

Zámek Zbiroh zakoupila rodina Colloredo-Mansfeld v roce 1879. Následně jim byl roku 1942 majetek zkonfiskován pro jejich protinacistické smýšlení. Po válce získal Jeroným Colloredo-Mansfeld jako jediný z rodiny svůj majetek na Zbirožsku a hospodařil na něm až do roku 1948, kdy došlo k jeho znárodnění. Následně pak v letech 1948-1992 byl Zbiroh v rukou státu, který zde hospodařil prostřednictvím podniků státních lesů, rybníkářství a zemědělských družstev. V restitučním řízení z roku 1993 pak byl navrácen do rukou Jeronýma Colloredo-Mansfelda (1912-1998). Colloredové však spravovali pouze lesy a rybníky, dřevoobráběcí podniky pronajali zemědělským podnikům a s nimi i zemědělské plochy. Zámek Zbiroh, který téměř padesát let užívalo vojsko, Jeroným v restituci odmítl s odůvodněním, že nepatří do rodových držav, získali jej při konkurzu na majetek Bethela Henryho Strousberga v roce 1879.¹⁹⁷ Po smrti Jeronýma se stal dědicem rodových držav syn jeho bratra Bedřicha (1917-1991) Jerôme¹⁹⁸, který v roce 1993 založil Lesní a rybníční správu, jež v současnosti obhospodařuje 12 500 ha v oblasti Zbirožska.

Restituce zámku Dobříš

Zámek Dobříš byl v držení rodu od roku 1630¹⁹⁹ až do roku 1942, kdy byl nacisty vyvlastněn a stal se sídlem říšských protektorů. Po válce připadl státu, neboť byli Colloredo-Mansfeldové označeni za nepřátele republiky, a jejich majetek zabrán na základě Benešových dekretů. Po roce 1947 se rodina začala soudit o svůj majetek,

¹⁹⁷ *Tajemný kníže z dobříšského zámku*, Blanka Drahošová. [online] říjen 2004, [cit. 15. 6. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2004101020>>.

¹⁹⁸ Narozen r. 1949. Je jediným mužským potomkem české větve Colloredo-Mansfeldů.

¹⁹⁹ Původně tvrž, v té době možná již menší renesanční sídlo, bylo prodáno za 40 000 zlatých hraběti Brunovi Mansfeldovi. KOUDELKA, Ivo. *Zámek Dobříš*, Praha 1999, str. 1.

ovšem po převzetí moci komunistickým režimem, emigrovali do Rakouska. Zámek tak sloužil jako Domov spisovatelů po dobu téměř padesáti let. V roce 1950 byl změněn důvod konfiskace. Nově se jím stala německá národnost, ke které se měl přihlásit Vicard Colloredo-Mansfeld.

V restituci uplatnil na zámek Dobříš nárok Jeroným (1912-1998), který se stal dědicem po původním majiteli zámku, bratrovi Vicardovi, který zemřel v roce 1946.

Zámek byl v restituci navrácen v roce 1998 a spolu s ním i francouzský a anglický park. Jelikož restituent Jeroným (1912-1998) v roce 1998 zemřel, vlastnictví Dobříše přešlo na jeho dědice Jeroma, společně i s panstvím Zbiroh.²⁰⁰

Restituce zámku Opočno

Zámek Opočno byl v držení Colloredo-Mansfeldů od roku 1635, kdy jej získal polní maršál Rudolf Colloredo a jeho bratr Jeroným po konfiskaci majetku pánů Trčků z Lípy.²⁰¹ Stejně jako u předešlých velkostatků i Opočno bylo v roce 1942 zkonfiskováno Němci z důvodu protiněmeckého smýšlení Colloredo-Mansfeldů. Stejným způsobem jako u výše zmíněných panství došlo i na Opočně k zabránění majetku státem na základě Benešových dekretů po roce 1945.

Restituční spor o zámek Opočno, k němu náležící park, lesy a umělecké sbírky, byl započat v roce 1991, kdy dle parlamentem zákonně přijatých restitučních zákonů požádala dědička Kristina Colloredo-Mansfeld²⁰² o jejich navrácení. Jednalo se zejména o zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích a o zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

O navrácení majetku dle zákona č. 87/1991 Sb. byl požádán Státní památkový ústav v Pardubicích²⁰³, jeho stanovisko k navrácení však bylo negativní, z důvodu nejasného státního občanství Josefa Colloredo-Mansfelda. Aby Kristina Colloredo-

²⁰⁰ Zbirožského zámku se však vzdal již původní restituent Jeroným (1912-1998).

²⁰¹ HEJNA, Aleš. *Opočno. Státní zámek a památky v okolí*. Praha 1962. str. 2.

²⁰² Dcera Josefa Colloredo-Mansfelda (1910-1990), který pozbyl majetek dle dekretu č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jako i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

²⁰³ Zastoupen JUDr. Milošem Hoškem.

Mansfeld²⁰⁴ uplatnila své nároky, musela získat potvrzení o československém státním občanství svého otce, který jej po válce ztratil. V roce 1992²⁰⁵ jí bylo potvrzení vydáno, nic jí tedy nestálo v cestě, aby rodinný majetek získala nazpět.

Žaloba u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou však „o povinnosti uzavřít dohodu o vydání věci byla 29. 7. 1995 zamítnuta. Následně odvolací Krajský soud v Hradci Králové v roce 1997 vrátil případ zpět k okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou.“²⁰⁶ Ten v roce 1999²⁰⁷ rozhodl opět ve prospěch státu a toto rozhodnutí potvrdil i Krajský soud v Hradci Králové. Proti tomuto rozsudku se Kristina Colloredo-Mansfeldová odvolala k Nejvyššímu soudu, ten pak oba rozsudky zrušil s odůvodněním, že Josef Colloredo-Mansfeld byl za války rasově perzekuován německými orgány a tak nastalo nové řízení.²⁰⁸

Kvůli mnoha nejasnostem ohledně důvodů restituce Opočna požádal²⁰⁹ Státní památkový ústav²¹⁰ v Pardubicích MV ČR – oddělení státního občanství a matrik o přezkoumání československého státního občanství Josefa Colloredo-Mansfelda a zároveň také Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou, aby bylo řízení pozastaveno až do vydání konečného rozhodnutí. SPÚ v Pardubicích si nechal vypracovat právní expertízu²¹¹ od předních odborníků na toto téma, která shrnula a nastínila celý případ.

Uvedla tak, že opočenský majetek byl zabrán na základě dekretu č. 5/1945²¹² Sb. a dekretu 12/1945²¹³ Sb. Ohledně státní a národní příslušnosti Josefa Colloredo-

²⁰⁴ Zastoupena JUDr. Vlastimilem Nedomelem.

²⁰⁵ Ministerstvo vnitra potvrdilo dne 3. 12. 1992, že dr. Josef Colloredo-Mansfeld byl státním občanem České republiky a tím i občanem České a Slovenské Federativní republiky a to až do své smrti v roce 1990. In: *Pokusy o restituci státního zámku Opočno, (studie a dokumenty)*, Pardubice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2004. str. 98.

²⁰⁶ Cit. dle: *Pokusy o restituci státního zámku Opočno, (studie a dokumenty)*, Pardubice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2004. str. 15.

²⁰⁷ 4. ledna žádali o vydání zámku, jízdárny, zámecké obory, lesů a polností.

²⁰⁸ V průběhu sporu byl přijat zákon č. 212/2000 (o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem), dne 23. června 2000.

²⁰⁹ 26. března 2002, SPÚ byl přesvědčen, že došlo k porušení dekretu prezidenta republiky § 5č. 33/1945Sb.

²¹⁰ Dále jen SPÚ.

²¹¹ Jedním z nich byl JUDr. Václav Pavlíček, vedoucí Katedry ústavního práva právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (odborník ve věcech státoprávních a ústavněprávních). In: *Pokusy o restituci státního zámku Opočno, (studie a dokumenty)*, Pardubice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2004. str. 15.

²¹² Dekret prezidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

²¹³ Dekret prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Mansfelda informovala, že v rozhodné době pro její určení byl on i jeho rodina považována za Němce, neboť požádal v roce 1940 o německé občanství.

I přesto se další řízení celého případu vyvíjelo ve prospěch restituentky Kristiny Colloredo-Mansfeld. Dne 12. června 2002 Okresní soud nepřihlédl k nově nalezeným dokumentům a vynesl rozsudek její prospěch. Následovalo rozhodnutí Krajského soudu ohledně nemovitostí ze dne 13. 5. 2003²¹⁴ a také Nejvyššího soudu v Brně ze dne 4. 12. 2003. Došlo tedy k navrácení zámku Opočno a dalšího majetku zpět rodině Coloredo-Mansfeld, ovšem o expozici na zámku se dle smlouvy bude nadále starat Národní památkový ústav.

V reakci na vzniklou situaci podal SPÚ v Pardubicích odvolání k Ústavnímu soudu. V důsledku objevení nových skutečností a informací, soud zrušil rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 12. června 2002²¹⁵, dále rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové z 13. května 2003²¹⁶ a v neposlední řadě i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 12. 2003. Rozhodl tak ve prospěch státu, který zastupoval SPÚ Pardubice a věc vrátil k prošetření Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou. V nálezů Ústavního soudu bylo sděleno, že se v případě Josefa Colloredo-Mansfelda nejednalo o rasovou perzekuci a pokud se týká rodového majetku, tak nález uvádí, že došlo k převedení těchto nemovitostí před rozhodným obdobím, které je dle zákona o půdě vymezeno od 25. 3. 1948 - 1. 1. 1990.

V červnu 2006 se Krajský soud v Hradci Králové vyjádřil ve prospěch České republiky a v září téhož roku se restituční spor vrací k projednání před Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou, ten na základě Ústavního nálezů rozhoduje v případě také ve prospěch státu.²¹⁷ Vlastníkem se tedy stává Česká republika a nemovitosti jsou ve správě Národního památkového ústavu.

Kristina Colloredo-Mansfeld se pak snažila prokázat, že její matka byla židovského původu, a proto byl její rodině majetek z rasového důvodu zabrán.

²¹⁴ Jednalo se o navrácení Opočna na Rychnovsku a pozemky v okolí, cenné sbírky však nadále zůstaly ve vlastnictví státu.

²¹⁵ Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou tak navrátil Opočno původním majitelům. Nařídil vydání zámku spolu s přílehlými pozemky a budovami. Důvody rozsudku byly, že otec Kristiny Colloredo-Mansfeldové neztratil za druhé světové války československé státní občanství a tak nebyla konfiskace zámku po válce zákonná. SPÚ, který zastupuje stát, se proti rozsudku odvolal.

²¹⁶ Krajský soud v Hradci Králové v odvolacím řízení rozhodl, že stát má Kristině Colloredo-Mansfeldové vrátit zámek v Opočně a pozemky v jeho okolí.

²¹⁷ Jednalo se o stejného soudce, který v roce 2002 rozhodl ve prospěch Kristiny Colloredo-Mansfeld.

Důkazy o tom však nebyly průkazné, nezměnilo to tedy verdikt, že Opočno, zámecký park a letohrádek přejdou do rukou státu.

V roce 2007 byl zámek definitivně vrácen státu. Další spory se vedly o zámecký inventář.²¹⁸ V roce 2008 odmítl soud obnovit řízení ve sporu o navrácení zámku Opočno, o které Kristina zažádala. Ta se proti rozhodnutí odvolala. V roce 2010 prohrála soud, spolu se svým bratrancem Jeromem Colloredo-Mansfeldem o mobiliář zámku. Tak skončila jedna část letitého sporu. Nutno však dodat, že zejména lesní a zemědělské pozemky byly rodině navráceny.²¹⁹

²¹⁸ *Šlechta musí vrátit zámek v Opočně, řekl soud*, [online] poslední revize 6. 4. 2007 [cit. 20. 5. 2011]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/slechta-musi-vratit-zamek-v-opocne-rekl-soud-fm7-/domaci.aspx?c=A070406_210412_domaci_anv>.

²¹⁹ *Potomci šlechty prohráli soud, mobiliář zámku Opočno zůstane státu*, [online] poslední revize 2. 9. 2010 [cit. 15. 6. 2011]. Dostupné z: <http://hradec.idnes.cz/potomci-slechty-prohrali-soud-mobiliar-zamku-opocno-zustane-statu-1pj-/hradec-zpravy.aspx?c=A100902_153648_hradec-zpravy_klu>.

Prameny a literatura

Prameny:

- **Právní normy**

Zákon č. 32/1918 Sb. z. a. n., o obstavení velkostatků.

Zákon č. 61/1918 sb. z. a. n. jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly.

Zákon č. 215/1919 Sb.

Zákon č. 318 Sb.

Zákon č. 81/1920 Sb., (zákon přídělový).

Zákon č. 166/1920 Sb., (zákon úvěrový).

Zákon č. 329/1920 Sb., o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový (zákon náhradový).

Dekret č. 5/1945 Sb., O neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

Dekret č. 12/1945 Sb., O konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jako i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Dekret č. 28/1945 Sb., O osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

Dekret č. 81/1945 Sb., O některých opatřeních v oboru spolkovém.

Dekret č. 108/1945 Sb., O konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy.

Dekret č. 71/1945 Sb., O pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství.

Dekret č. 33/ 1945 Sb., O úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.

Znárodňovací dekrety č. 100-103/1945 Sb.

Zákon č. 87/1991 Sb. O zmírnění následků některých majetkových a jiných křivd, k nimž došlo v období let 1948 až 1989.

Zákona č. 229/1991 Sb., O úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

Archivy

Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra v Praze.

- Fond: 305 Ústředna státní bezpečnosti
- Fond: 2M Odbor politického zpravodajství

Národní archiv v Praze.

- Fond: ThDr. Jana Šrámka
- Fond: Dr. Petra Zenkla

Literatura

DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů*. Listen, Jihlava 2006. ISBN 80-86526-19-4.

HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty*, Akropolis, Praha 1992, ISBN 80-901020-3-4.

HEJNA, Antonín. *Opočno. Státní zámek a památky v okolí*. Praha 1962.

HORÁK, O. *Konfiskace a vyvlastnění. Příspěvek k prvorepublikové a pozemkové reformě*, Rigorózní práce na Právnické fakultě univerzity v Brně na katedře dějin státu a práva.

Josef Colloredo-Mansfeld. *Sborník statí k 70. narozeninám (1866-1936)*. Praha 1936.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918 – 1938)*, Díl I., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), 1. vydání, Nakladatelství Libri, Praha 2000, ISBN 80-7277-027-6.

KOŤÁTKO, Jiří. *Konfiskace, rozdělování a osidlování půdy*. Praha 1946.

KOUDELKA, Ivo. *Zámek Dobříš*, Regulus, Praha 1999, ISBN 80-86279-01-4.

KOUTSKÁ, Ivana, *Weikhard Colloredo-Mannsfeld – A Game with Death*, in: Borák, Mečislav (ed.), *The lost Heritage of Cultural Assets. The documentation, identification, restitution and repatriation of the cultural assets of WWII victims*, Prague 2005.

NETKOVÁ, J, PAULÍK, M. *Státní zámek Opočno*. Hradec Králové 1983.

MAŠEK, Petr. *Modrá krev*, Mladá fronta, Praha 2003, ISBN 80-204-1049-X .

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Agro, Praha 2008, ISBN 978-80-257-0027-3.

MAŠKOVÁ, A. *Weikhard Colloredo-Mansfeld*, Seminární práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy a filosofie 2010.

Pokusy o restituci státního zámku Opočno, (studie a dokumenty), Pardubice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2004.

RAJLICH, Jiří – PLACHÝ, Jiří, *Colloredo-Mansfeldové ve druhé světové válce*, in: *Historie a vojenství*, vol. LVII., no. 1/2008.

RATHOUSKÝ, Vladimír, LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068-2000*, Praha 2006, ISBN 80-860576-20-5.

RUFFER, P. *Historicko-právní aspekty restituce majetku zabaveného na základě dekretů prezidenta republiky o konfiskaci majetku*, Diplomová práce na Právnické fakultě Palackého univerzity.

STERNBERGOVÁ, Cecilia. *Cesta. Paměti české aristokratky*, Mladá fronta, Praha 1996, ISBN 80-204-0593-3.

ŠŮLA, Jaroslav. *Colloredové a opočenští Colloredové*, Rokycany, Státní okresní archiv 2002.

TITTEL, Ignaz. *Schematismus landstäfflicher Güter, grösserer Rustkalwirtschaften, Beamten und Pächte im Königreiche Böhmen*, Prag 1906.

VACULÍK, Pavel. *Komunistická perzekuce šlechty*, Baset, Praha 2004, ISBN 80-7340-026-X .

VOTÝPKA, Vladimír. *Návraty české šlechty*, Paseka, Praha 2002, ISBN 80-7185-506-5.

ŽUPANIČ, Jan, STELLNER, František, FIALA, Michal. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Skřivan, Praha 2001, ISBN 80-86493-00-8.

ŽUPANIČ, Jan. *Rezistence a perzekuce. Rod Colloredo-Mansfeld za druhé světové války*, in: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kol., *Okupace, kolaborace, retribuce*, Praha 2010.

ŽUPANIČ, Jan. *Mezi dvěma ohni. Colloredo-Mansfeldové ve 40. letech 20. století.*, in: Halada, Zdeněk – Horčíčka, Václav – Županič, Jan, *Šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století* (v tisku).

- **Internetové zdroje**

Prohlášení členů starých rodů vzhledem k nedotknutelnosti území Českého státu (1938), [online]. c 2006, poslední revize 4. 4. 2006 [cit. 20. 5. 2011]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty1.jpg.

Prohlášení české a moravské šlechty v září 1939, [online] c 2006, poslední revize 4. 4. 2006 [cit. 20. 5. 2011]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty2a.jpg; http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty2b.jpg; http://www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/slechtictvi/Prohlaseni_slechty2c.jpg.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: <http://www.psp.cz>.

Tajemný kníže z dobříšského zámku, Blanka Drahošová. [online] poslední revize říjen 2004, [cit. 15. 6. 2011]. Dostupné z:< <http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2004101020>.

Šlechta musí vrátit zámek v Opočně, řekl soud, [online] poslední revize 6. 4. 2007 [cit. 20. 5. 2011]. Dostupné z:<http://zpravy.idnes.cz/slechta-musi-vratit-zamek-v-opocne-rekl-soud-fm7-/domaci.aspx?c=A070406_210412_domaci_anv.

Potomci šlechty prohráli soud, mobiliář zámku Opočno zůstane státu, [online] poslední revize 2. 9. 2010 [cit. 15. 6. 2011]. Dostupné z:<http://hradec.idnes.cz/potomci-slechty-prohrali-soud-mobiliar-zamku-opocno-zustane-statu-1pj-/hradec-zpravy.aspx?c=A100902_153648_hradec-zpravy_klu.

- **Tisk**

Záhada národnosti Colloredo-Mansfeldů. Kořistné zájmy určovaly příslušnost pobělohorské šlechty, Rudé právo, 12. 7. 1945. č. 55, str. 4.